

Univerzita Hradec Králové  
Filozofická fakulta

**Bakalářská práce**

2016

Michal Doležal

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

**Jak a kde bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Rychnově nad  
Kněžnou**

Bakalářská práce

Autor: Michal Doležal

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: doc. Mgr. Bunčák Ján, CSc.

Hradec Králové, 2016



## Zadání bakalářské práce

**Autor:** Michal Doležal

Studium: F13520

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

**Název bakalářské práce:** **Jak a kde bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Rychnově nad Kněžnou**

Název bakalářské práce AJ: Housing places of higher middle and working class members in Rychnov nad Kněžnou

### **Cíl, metody, literatura, předpoklady:**

Podle obecných zásad Katedry sociologie UHK a následujících specifických požadavků. 1. Výzkumnou otázkou je identifikace sociální diference prostoru města Rychnov nad Kněžnou a jejich hlavních charakteristik. 2. Teoretická rešerše základních pojmů v oboru sociologie bydlení. 3. Metoda: Polostrukturované rozhovory s obyvateli identifikovaných sociálně odlišných čtvrtí města a jejich zpracování. 4. Dokumentace zjištění.

HORSKÁ, Pavla, Eduard MAUR a Jiří MUSIL. Zrod velkoměsta :urbanizace českých zemí a Evropa. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2002. Honzík, Karel 1946. Tvorba životního slohu. Stati o architektuře a užité tvorbě vůbec. Praha: Václav Petr. LUX, Martin a Petr SUNEKA. Jak dobře investovat do bydlení. Photo by Kryštof Blažek. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Musil, Jiří 1971. Sociologie bydlení. Praha: Svoboda Musil, Jiří 2005. Jak se formovala sociologie bydlení. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 2005, Vol. 41, No. 2 Librová, Eva, Anna Veselá 1965. Režim dne různých skupin obyvatelstva ve vztahu k řešení bytů. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury. SÝKORA, L. 2003. ?Suburbanizace a její společenské důsledky?. Sociologický časopis, Vol 39, No 2

Garantující pracoviště: Katedra sociologie,  
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.

Oponent: PhDr. Michal Tošner, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 2.11.2015

**Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením doc. Mgr. Jána Bunčáka, CSc. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.  
V Rychnově nad Kněžnou, dne 3. 7. 2016.

Michal Doležal

## **Anotace**

Doležal, Michal. 2016. Jak a kde bydlí příslušníci vyšší střední třídy a dělnické třídy v Rychnově nad Kněžnou. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové: 54 s. Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce je analyzovat a popsat rozdíly v bydlení a to mezi příslušníky vyšší střední třídy a příslušníky dělnické třídy v malém městě o velikosti přibližně desetitisíce obyvatel. V bakalářské práci je analyzována lokalita kde lidé bydlí, jejich zvyky, zaměstnání, uspořádání bytů a domu, postoje ke kultuře a sportu a celkový rozdíl v jejich životním rytmu. Dále je zde porovnán rozdíl a kontrast právě ve výše zmíněné problematice u obou tříd.

Klíčová slova: Bydlení, vybavení bytu, uspořádání bytu, zájmy, sport, majetek

## **Annotation**

Doležal, Michal. 2016. *Housing places of higher middle and working class members in Rychnov nad Kněžnou*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové. 54 pp. Bachelor Degree Thesis.

The aim of the bachelor thesis is to analyze and describe the differences in housing between members of the higher middle class and members of the working class in a small town where lives about ten thousand people. The bachelor thesis analyzes localities where people live, their habits, employment, housing and building layout, approach to culture and sport, and difference in their life rhythm. Furthermore there is a difference and contrast compared precisely in the above-mentioned problematic with both classes.

Key words: housing, city, flat layout, property, lifestyle

## **Poděkování**

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu doc. Mgr. Jánmu Bunčákovi, CSc. Který mi věnoval svůj čas a zkušenosti a předal mi užitečné rady, které jsem dále použil ve své bakalářské práci.

Dále bych rád poděkoval svému okolí za podporu a respondentům, kteří mi byli ochotni zodpovídat otázky do rozhovoru k mé praktické části bakalářské práce.

## Obsah

Úvod.....	9
Urbanizace a sociologie města.....	11
Struktura města .....	12
Teorie soustředných zón .....	13
Městská rodina.....	14
Změny ve struktuře městské rodiny.....	15
Změny ve funkcích městské rodiny .....	16
Vnitřní sociální struktura, sociální vztahy a role v městské rodině .....	17
Byt a domácnost v 19. století.....	17
Realita, pojetí a výzkum dělnické třídy (rok 1979) .....	18
Dělnická třída v České republice v roce 2012 .....	18
Sociologie bydlení .....	20
Jak se formovala sociologie bydlení .....	21
O třídách a vrstvách v kapitalistické společnosti.....	22
Sociologie životního způsobu.....	23
Životní podmínky .....	24
Přírodní podmínky .....	24
Společenské podmínky .....	25
Osobnostní neboli individuální podmínky.....	25
Životní styly ve dvojitým pojetí.....	25
Karel Marx (1818-1883) a ekonomizující pojetí způsobu života.....	25
Pierre Bourdieu a třídní životní styly.....	26
Hédonismus .....	26
Proměny sociální kultury .....	26
Čtyři kategorie pracovníků podle Zigmunda Baumana .....	27



Od sociálních tříd k atomizaci .....	28
Třídní styly a vkus .....	28
Sociální příslušnost, vzdělání a životní způsob .....	29
Volný čas .....	30
Rozdělení volného času .....	31
Metodologie .....	32
Cíl a výzkumné otázky .....	32
Výzkumné metody a sběr dat.....	32
Výzkumný vzorek.....	33
Empirická část.....	33
Shrnutí získaných dat z polostrukturovaný rozhovorů .....	34
Porovnání lokalit.....	41
Výsledky výzkumu .....	42
Bydlení.....	43
Vybavení domácnosti a zahrady .....	43
Zaměstnání a pracovní doba .....	44
Záliby a volný čas .....	44
Dovolená a výlety .....	45
Kultura a společenský život.....	45
Sousedské vztahy a navštěvování příbuzných .....	46
Rozdělení povinností a měsíční výdaje .....	46
Shrnutí.....	47
Vyšší střední třída .....	47
Dělnická třída.....	48
Závěr .....	49
Seznam literatury .....	53
Přílohy.....	55

Příloha 1: scénář rozhovoru .....	55
Příloha 2: osobní pozorování .....	56
Příloha 3: ukázka rozhovoru a pozorování .....	57
Příloha 4: kódovník.....	64

## Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou a kontrastem v bydlení dělnické třídy a vyšší střední třídy v Rychnově nad Kněžnou. Bakalářská práce se nezabývá pouze bydlením, ale také životním stylem obou tříd a z části také trávením volného času a následným porovnáním těchto faktorů. V bakalářské práci je poukázán pohled na tuto problematiku obou tříd a díky polostrukturovaným rozhovorům jsem byl schopen zjistit a popsat základní rozdíly který se týkají bydlení a životního stylu těchto dvou tříd.

Téma mé bakalářské práce Jak a kde bydlí obyvatelé dělnické třídy a vyšší střední třídy v Rychnově nad Kněžnou jsem si vybral, protože jsem rodák z Rychnova nad Kněžnou a toto téma mě celkově zaujalo. Také proto že já sám mám mnoho přátel z obou tříd a sám jsem několikrát zaznamenal kontrast v chování, názorech i majetkových poměrech a právě proto mě toto téma zaujalo a chtěl jsem se mu nadále věnovat a rozebrat ho v mé bakalářské práci.

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat rozdíly v bydlení a životním stylu příslušníků dělnické třídy a vyšší střední třídy v Rychnově nad Kněžnou a následně je interpretovat.

Podle výše zmíněného cíle jsem pro výzkum v mé bakalářské práci použil tyto výzkumné otázky:

1. Lze v současnosti pozorovat sociální diferenciaci mezi různými částmi Rychnova nad Kněžnou?
2. Liší se zásadním způsobem životní způsob a bydlení vyšší střední a dělnické třídy?
3. V jakých oblastech sociálních aktivit lidí (životní styl, pracovní aktivity) se projevují rozdíly mezi vyšší střední a dělnickou třídou?
4. Navazuje diferenciaci sociálních aktivit vybraných tříd na přímo pozorovatelné rozdíly v jejich životní úrovni?

Jelikož je má bakalářská práce na stejné téma jako práce mé spolužačky Šárky Krausové, s tím rozdílem, že ona dělala výzkum v Hradci Králové, použili jsme v teoretické části stejné knihy. Ačkoliv jsou práce rozdílné, a oba jsme psali obsah

svými slovy, některé části jsme použili společně beze změny. Jedná se o části z kapitol Urbanizace a sociologie města, Struktura města a celá kapitola Dlouhodobé tendence působící na život ve městech. Z důvodů větší zajímavosti našich výzkumů jsme si také určili stejné, výše vypsané, výzkumné otázky. Výsledky pak v závěru porovnáваме mezi sebou.

Pro výzkum do mé bakalářské práce jsem si zvolil kvalitativní metodu sběru dat, kterou byl polostrukturovaný rozhovor. Ve výzkumné části bylo použito dvanáct rozhovorů, a to z každé třídy šest.

Rozhovory byly prováděny v domě nebo bytě respondenta a byly zaznamenávány na nahrávací zařízení nebo byly rovnou přepisovány do počítače.

Začátek rozhovoru byl směřován přímo na bydlení a to na informace o tom jak dlouho respondenti v dané lokalitě bydlí, zda jsou v lokalitě spokojeni a jaké jsou podle nich výhody a naopak nevýhody života v dané lokalitě.

Dále se rozhovor zaměřoval na rodinu, koníčky respondentů a v neposlední řadě také na zaměstnání obou členů rodiny.

Další částí rozhovoru jsem se zaměřil na koníčky a volnočasové aktivity respondentů a dále jsem navázal na rodinné trávení volného času. S tímto úzce souvisí to, zda respondentova rodina jezdí na dovolené a popřípadě na jaké a kam.

V poslední části rozhovoru jsem se zaměřil na rozdělení domácích prací v rodině, na četnost nakupování, celkové zvyky v dané domácnosti a měsíční výdaje zkoumané rodiny.

Součástí mého výzkumu bylo také pozorování. Hlavním cílem pozorování bylo zjistit co nejvíce informací o bydlení a životním stylu rodiny, aniž bych se na ně musel ptát výzkumnými otázkami. V pozorování jsem zjišťoval například počet a hodnotu aut respondentovy rodiny, úpravu zahrady, vybavení bytu či domu nebo například to, zda má respondent domácího mazlíčka.

## Urbanizace a sociologie města

Soudobá města jsou výsledkem procesu urbanizace, na který donedávna většina sociologických, ekonomických i geografických prací nahlížela jako na proces zvětšování počtu nebo podílu lidí žijících ve městech. Podle J. Musila: „V době, kdy se začal pojem urbanizace používat, byl definován nejčastěji jako koncentrace obyvatelstva do městských sídel. V nejjednodušší podobě se interpretoval jako proces, v jehož důsledku se zvětšuje podíl městského obyvatelstva na úhrnu obyvatelstva určitého území.“ [Musil, 2002, s. 8-9] Základní otázkou při tomto chápání urbanizace se stává určení velikosti sídla, které je možné označit za městské sídlo. Do jaké míry lze lidnatost sídel považovat za kritérium „městskosti“?

Kritika geograficko-demografického pojetí urbanizace a vymezení měst počtem obyvatelstva vedla k chápání urbanizace jako šíření hodnot, postojů a různých prvků tzv. městské kultury. „Urbanizace byla tudíž interpretována jako kulturní a sociálně-psychologický proces, jehož prostřednictvím si lidé osvojují materiální a nemateriální kulturu, včetně vzorců chování, forem sociální organizace, ale i způsoby myšlení, které vznikají ve městech či jsou pro měst typické.“ [Musil, 2002, s. 11] Předchůdcem tohoto způsobu chápání města byl G. Simmel, autor eseje *Velkoměsta a duchovní život*. (Simmel. 2006)

Současný pohled na urbanizaci je propojením historického, geografického a sociologického přístupu. „Tuto syntézu lze shrnout do následujících tezí:

- Urbanizace je změnou systémovou, je to změna prostorové organizace společnosti, čili změna celé struktury osídlení.
- Urbanizace je jednou ze složek modernizace společnosti.
- Za urbanizaci nelze považovat vlny rychlého růstu měst v různých obdobích evropské historie... Urbanizace označuje jedinečný přechod z převážně venkovské společnosti do společnosti převážně městské.
- Počátky urbanizace byly spojeny s industrializací, což dokládá těsná korelace mezi růstem počtu a koncentrací obyvatel ve městech a růstem pracovních příležitostí v průmyslu. Tato fáze se proto označuje jako industriální urbanizace. ... motorem další koncentrace obyvatelstva do

měst se stal růst sektoru služeb. Hovoří se proto o postindustriální urbanizaci.

- Vztahy mezi hospodářským vývojem a urbanizací jsou ve všech jejích fázích významné...
- Urbanizace jako relativně autonomní proces uspořádávání lidských aktivit v prostoru není jen důsledkem technologického vývoje...ale i toho, co se v geografii označuje pojmem prostorová logika.
- Z hlediska územního rozložení obyvatelstva ... se urbanizace projevuje nejenom rostoucí koncentrací obyvatelstva v městských sídlech, ale i dalšími změnami...“ [Musil, 2002]

Teorie urbanizace je základním východiskem této práce, protože zdůvodňuje možnost zkoumání důsledků procesu urbanizace i v sídlech s menším počtem obyvatel a dává odpověď na otázku, jaké jsou základní sociologické charakteristiky městských sídel – měst.

## **Struktura města**

Na to, kde ve městském sídle bydlí různé sociální skupiny lidí, má vliv mnoho faktorů a historických příčin. Tyto faktory mohou být různé, jako je například budování továren v blízkosti železnice a dostupnost z dělnických čtvrtí, bydlení majitelů obchodů a řemeslníků v domech, ve kterých provozují své živnosti, úředníků v blízkosti úřadů apod. Pokud se zaměříme na nově vzniklé městské čtvrti, můžeme pozorovat, že v nich častěji bydlí mladí lidé, kteří zakládají rodinu. Pokud se však zaměříme na starší a historické části města, uvidíme v těchto lokalitách více starších lidí. [Musil, 1967: 144]

„I na pražských předměstích se obvody s velkým zastoupením dělnického obyvatelstva dělily na centra továrních a řemeslnických dělníků. Největší zastoupení továrního dělnictva mezi nájemníky bytů na nejbližších pražských předměstích měl 6. A 8. smíchovský obvod, do nichž patřila i nejstarší pražská dělnická kolonie Mrázovka.“ [Horská, 2002, s.211]

„Typickým rysem vývoje územního rozložení obyvatelstva v oblastech soudobých velkoměst je rovnoměrnější rozptýlování obyvatelstva na ploše celého velkoměsta a také jeho zázemí.“

Pokud se zaměříme na město a rozložení sociálních skupin obyvatel podle části města, zjistíme, že na okrajích měst žijí spíše rodiny s dětmi. Avšak pokud se budeme přibližovat blíž k centru města, zjistíme, že centrum města bývá bydlištěm velkého počtu lidí, kteří se méně stýkají s rodinou nebo dokonce stojí úplně mimo ni. Druhým typem lidí bydlících blíž k centru města jsou lidé, kteří bydlí ve městě pouze přechodnou dobu.

Můžeme si všimnout toho, že lidé se stejným sociálním postavením bydlí ve stejných částech města. Třídní rozdíly se projevují mnoha faktory, kterými jsou například místo, kde žijí, kvalita a velikost bytu. Nejlukrativnější místa pro bydlení v jednotlivých městech bývají na vyvýšených místech. V těchto místech zpravidla bydlí vyšší třídy obyvatelstva.

Na druhou stranu, sociální skupiny s nižším postavením zpravidla bydlí v méně lukrativních oblastech. Velmi často v klimaticky nepříznivých oblastech. Není výjimkou, že tyto oblasti najdeme v okolí železničních nádraží a továren. Tyto oblasti bývají velmi hustě zastavěny a celková kvalita pro život je tu špatná. Dále bych rád poukázal na sociální rozdíly, které můžeme pozorovat na vnější úpravě jejich obydlí. Tím je myšleno okolí jejich domů, velikost a upravenost zahrady, dekorativní prvky před domem nebo například vstup do domu. [Musil, 1967: 150, 159, 161, 162] „*A protože se sociální třídy - zejména horní - segregují, vznikají v třídně diferencovaných městech souvislá pásma s třídním charakterem. Bydliště, adresa se stávají součástí třídní symboliky, která má ve vysoce mobilních a anonymních městských společnostech neobyčejně velký význam.*“ [Musil, 1967: 162]

Blíže k okrajům města a samotné okraje města obývají rodiny a lidé s vyššími příjmy a celkově lidé, kteří jsou ve společnosti postaveni výše. Avšak pokud bychom se zaměřili na úplné okraje měst nebo dokonce na přilehlé vesnice v okolí měst, zjistíme, že v těchto lokalitách lidé s nižšími příjmy a nižším sociálním postavením bydlí častěji. [Musil, 1967: 165]

### **Teorie soustředných zón**

Teorie soustředných zón vznikla roku 1925 pro knihu „The City“. Jejím autorem je Ernest W. Burgess. Ten tvrdí, že je město tvořeno jednotlivými kruhy,

které se rozšiřují od středu města směrem k periferii. Každý okruh má své charakteristické rysy:

- 1) **První zónou** máme na mysli centrum města ležící v jeho středu, kde je ve velkém koncentrována obchodní činnost. V této zóně trvale bydlí pouze malé množství obyvatel.
- 2) V **druhé zóně** obchod ustupuje hustému osídlení. Je nazývána také přechodnou zónou. Bydlí zde lidé, kteří se do měst stěhovali jako první a lidé s nízkými příjmy.
- 3) **Třetí zóna** je obydlována převážně dělnickými rodinami, jejichž otcové pracují ve městě a to zejména v průmyslu.
- 4) Ve **čtvrté zóně** bydlí převážně příslušníci vyšší třídy. Vysokou zástavbu a husté osídlení střídají vilové čtvrti a prostorné nájemní domy.
- 5) Poslední, pátou zónu, obývají lidé, kteří dojíždějí za prací do města z přilehlého okolí.

Teorie soustředných zón se vztahovala zejména na americká města, v Evropě mnohem silněji působily historické důvody sociální strukturace města. [Musil, 1967: 173-174]

## **Městská rodina**

Budeme-li mluvit o urbanizaci v souvislosti s rodinou, musíme vycházet z fungování soudobé rodiny. V porovnání s fungováním rodiny v předchozích generacích musíme poukázat na několik změn. První z těchto změn je celková velikost a složení rodiny a to v závislosti s adaptací na nově vzniklé životní a také pracovní podmínky. Další je změna funkcí rodiny jako sociální instituce a sociální skupiny. Můžeme pozorovat, že některé funkce rodiny se zúžily a zmenšily, jiné se transformovaly a rozšířily. V rodině se dále také změnilo postavení jednotlivých členů rodiny. Tímto je myšleno snížení autoritativní převahy rodičů nad tvými dětmi a vyrovnání práv a povinností mezi manželi. Jak v jednom, tak i ve druhém případě se tyto změny projeví především ve větší samostatnosti a svobodě dětí i žen.



Jednou z důležitých změn, která se projevila ve spojení urbanizace a rodiny, je změna týkající se vztahů mezi pohlavími. Lidé měli větší volnost ve výběru svých přátel a v neposlední řadě také při výběru svých životních partnerů.

Změny byly viditelné také na konkrétních sociálních rolích jednotlivých členů rodiny. Členové rodiny a jejich chování bylo často velmi individuální a role nebyly striktně určeny a dodržovány tak, jako tomu bylo dříve. V této chvíli bylo možné zpozorovat poněkud sníženou solidaritu u jednotlivých členů rodiny. Důvodem této změny byly zejména rozdílné pracovní role jednotlivých členů rodiny, které vedly k různým druhům zájmů.

V souvislosti s urbanizací můžeme také pozorovat změny ve vztazích a to zejména mezi příbuznými a známými. V některých případech byly tyto vztahy velice oslabeny a to až na tolik, že přestávaly dávat smysl, v jiných případech tomu bylo právě naopak, kdy tyto vztahy byly silnější, nežli vztahy mezi jednotlivými rodinnými příslušníky.

Poslední důležitou změnou, kterou bych rád zmínil, byla změna týkající se konkrétních rodinných zvyků a obřadů. Tyto zvyklosti se v urbánní společnosti pomalu začaly utlumovat a začal se na ně klást menší důraz, nežli tomu bylo doposud. Můžeme také pozorovat to, že u dělníků převažovaly spíše styky s rodinou, zatímco u lidí z vyšších tříd tomu bylo naopak a převažovaly u nich styky spíše se známými.[Musil, 1967: 224-225, 228]

### **Změny ve struktuře městské rodiny**

Městské rodiny postupem času přestaly být v kontaktu se svými vzdálenějšími příbuznými z míst, odkud se odstěhovali do měst. V 19. století se začali mladí manžele brzy odlučovat od rodičů, tímto vznikala malá městská rodina. Tato malá městská rodina záměrně regulovala svou plodnost.

Buržoasie z počátku intenzivně sledovala a hlídala porodnost, a to čistě z ekonomického hlediska. Omezováním porodnosti si zajišťovali to, že jejich majetek zůstával pouze v nejbližších kruzích jejich rodiny. Tento trend byl v počátku pouze u buržoasie, ale postupem času se překlenul i mezi další vrstvy, a to proto, že se děti stávaly hospodářskou přítěží.

V 19. století existovala teorie izolované městské rodiny a zavedl se pojem tzv. časové rodiny. Pod pojmem "časová rodina" si můžeme představit rodinu, kdy je kladen důraz na zmenšení rodiny a zároveň opuštění rodiny v co nejkratší možné době.

Rodiny nejsou již tak stabilní a dochází k častým rozvodům. Rodiny často začínají přecházet k přechodným charakterům manželství a rodinných svazků. Zatímco klasická velikost jak dělnické rodiny, tak i rodiny úřednické, byla přibližně okolo 2-3 dětí, tak můžeme pozorovat nový trend, podle kterého je jasně vidět snaha o zvyšování počtu dětí nejenom u již zmíněných dělnických a úřednických rodin, ale také právě u rodin vyšších tříd. Mladí lidé se přiklánějí k bydlení v samostatných bytech velice brzy, a to často již při studiu a to před uzavřením manželství nebo hned po studiích během prvních let v jejich prvních zaměstnáních. [Musil, 1967: 225-227]

### **Změny ve funkcích městské rodiny**

Jednou z nejdůležitějších změn u městské rodiny je zánik institucionální funkce rodiny. Tato funkce byla postupně převedena na jednotlivé instituce, jako je například škola. Tím pádem byly zmenšeny funkce rodiny, jako například výchovná nebo ekonomická. Jednou z hlavních věcí stále zůstává starost o domácnost, která je brána jako priorita. Řízení domácnosti je bráno velmi vážně a je na něj pohlíženo jako na jedno z nejdůležitějších zaměstnání vůbec. Je naprosto přirozené a normální, že domácnost jako taková je celkově financována mužem, a je na ní pohlíženo spíše jako na spotřební jednotku, nežli na něco jiného.

Rodiny s vyššími příjmy začínají pomalu rušit terciální služby a začínají je nahrazovat sekundárními službami, kterými je průmyslové zboží. Terciálními službami jsou myšleny například služební, které jsou pomalu nahrazovány průmyslovými výrobky, jako je například myčka na nádobí nebo vysavač.

U rodin s nižšími příjmy, jako jsou například rodiny dělnické, můžeme pozorovat zlepšení celkové životní úrovně a tím můžeme hovořit o celkovém zvětšení významu rodiny. Tím máme na mysli funkce rodiny, jako jsou výchova dětí, socializace nebo například vytváření domova. Toto zlepšení můžeme vnímat díky tomu, že rodiče začaly mít více času na svou rodinu. [Musil, 1967: 230-234]

## **Vnitřní sociální struktura, sociální vztahy a role v městské rodině**

Pokud se zaměříme na vnitřní strukturu rodiny, zjistíme, že v každé rodině existuje určitá dělba práce mezi jejími členy a že každý člen rodiny má své vlastní postavení a identickou roli. Můžeme pozorovat takzvanou demokratizaci rodiny, kdy v rodině nastává rovnost obou manželů, a rodiče přestávají být pro děti takovou autoritou, jako tomu bylo do této doby. Tomuto typu rodiny říkáme rodina rovnostářská.

Ve struktuře soudobé rodiny můžeme pozorovat určité změny, největší z nich je však změna autority otce v rodině. Autorita otce v rodině významně poklesla. Avšak můžeme pozorovat rozdíly, také například v zapojování se mužů v rodině a to konkrétně v domácnosti. V dělnických rodinách můžeme pozorovat větší zapojení muže v domácnosti, zatímco v rodinách úřednických se na chodu domácnosti muži příliš nezapojují a v domácnosti pomáhají spíše děti.

Rozdíly můžeme vidět také ve výchově dětí. Můžeme pozorovat to, že v dělnických rodinách bývá výchova dětí prioritou obou rodičů, zatímco v rodinách úřednických tomu tak nebývá. Výchova dětí bývá někdy ztěžována jejich individuálními zájmy. V městském prostředí totiž vznikají subkultury, které jejich dětem určují, často v rozporu s rolemi a hodnotami v rodině, role a hodnoty jiné. [Musil, 1967: 235-237]

## **Byt a domácnost v 19. století**

Bydlení jako takové nebylo v této době pro každého, mohly si ho dovolit pouze nejbohatší vrstvy obyvatelstva. Tímto není myšleno to, že nižší vrstvy obyvatelstva, jako byly například proletáři nebo chudina, neměli střechu nad hlavou, avšak u nich se nemluvilo o bydlení, ale pouze o místě noclehu. Obyvatelé vyšší třídy měli tu výhodu, že si mohli vybírat a určovat, jak a kde budou bydlet.

Pokud se vrátíme k bytové situaci nižších tříd, tak ta se aktivně začala řešit až okolo roku 1929, kdy se o tuto problematiku začala aktivně zajímat architektura. [Teige, 1932: 150, 200]

## **Realita, pojetí a výzkum dělnické třídy (rok 1979)**

Celkový rozvoj a to zejména vědeckotechnický nastavuje taková pravidla, na základě kterých můžeme pozorovat zvýšení kvalifikačního růstu dělnické třídy. Zaznamenáváme zde vysoký nárůst kvalifikovaných dělníků a klesá počet dělníků nekvalifikovaných. Nekvalifikovanou část dělníků zpravidla reprezentují převážně starší dělníci.

Spotřeba sociálních vrstev se začíná shodovat. U dělnických, stejně jako u vyšších tříd, jsou na prvním místě výdaje za průmyslové zboží a služby. Již méně se zde vyskytují výdaje za potraviny. Stejně jako u výdajů za služby se nižší třídy přibližují v úrovni vybavenosti domácnosti. V 70. letech můžeme pozorovat stírání rozdílů v úrovni bydlení mezi jednotlivými společenskými skupinami. [Huláková, 1979: 32,35]

## **Dělnická třída v České republice v roce 2012**

Lidé jsou podle Becka zpravidla přiřazováni do jednotlivých tříd podle několika hledisek. Jedním z nich je například výše jejich mzdy, pozice na pracovním trhu a podobně. Toto nám sice může přiblížit určitý standard daného člověka nebo rodiny, avšak neukáže nám to, jak tito lidé přemýšlí, jak se oblékají nebo například jak si celkově organizují svůj život.

Zde si popíšeme dva typy dělníků:

- Prvním typem dělníka je takzvaný individualizovaný dělník, který je zaměstnaný ve službách. Tento typ dělníka nevykonává manuální práci a jeho životní styl je podobný spíše středním vrstvám, nežli nižším vrstvám.
- Druhým typem dělníka je dělník marginalizovaný. Tento typ dělníka můžeme zařadit do nižších vrstev. Vykonávají manuální druh práce.

Pokud se zaměříme na to, z jakých důvodů lidé zůstávají v zaměstnání i v době, kdy by ze zákona mohli odejít do důchodu, narážíme na dva typy lidí. První typ lidí jsou lidé, kteří mají ve svém zaměstnání určitou prestiž, a jejich odchod do důchodu by je posunul na pomyslném statusovém žebříčku o příčku níže. Druhým důvodem, proč tito lidé zůstávají v zaměstnání déle, než by museli, je samozřejmě kumulace ekonomických zdrojů a udržení jejich života na vyšší úrovni.

Druhým typem lidí, kteří pracují i ve věku, kdy by mohli pobírat důchod, jsou převážně dělníci, kteří nemají jinou možnost, jak zabezpečit svou rodinu a celkově finančně podpořit své děti. [ Nedbálková, 2012: 86, 87, 93]

## Sociologie bydlení

Pokud se zaměříme na dobu předválečnou, narazíme na myšlenku, která pracuje se smíšením různých sociálních vrstev. Tímto počínáním by mělo dojít k jakémusi prolomení ledů mezi různými třídami a k celkovému snížení napětí. Hlavní myšlenkou byl vznik jednotných a téměř totožných bytů a to pro všechny vrstvy tehdejší společnosti. Tyto byty by se od sebe měli lišit pouze minimálně a to zejména a pouze ve velikosti, která by měla být určena podle velikosti rodiny, která by daný byt měla obývat. [Musil, 1971: 31]

Stratifikace společnosti se promítá do bydlení tím, že určuje rozdíly v úrovni bydlení jednotlivých vrstev společnosti a „stratifikuje“ bydlení podle druhu domů a jež má za důsledek vznik různých kvalit širšího obytného prostředí. [Musil, 1971: 111]

Postupem času se obydlí stává z velké části otázkou sociálního statusu rodiny, která v něm bydlí. Mezi velmi důležité prvky patří například celková vizáž obydlí, nebo také přímo adresa, na jaké daný dům stojí. Byty a zejména domy byly velmi často konstruovány a stavěny tak, aby působily dobrým dojmem na své okolí a aby co nejlépe odrážely a reprezentovaly životní standard rodiny, která v nich bydlí.

Podíváme-li se do druhé poloviny 19. století, uvidíme veliké rozdíly v obydlí dělnických a pak v obydlích vyšších tříd. Zatímco dělnická obydlí měla účel spíše pouze obytný a nikoli rekreační, u domů a bytů příslušníků vyšších tříd tomu již bylo jinak. Příslušníkům vyšší třídy sloužily domy a byty jak funkcí obytnou, tak také funkcí rekreační. Rekreační funkcí můžeme myslet například časté čtení literatury nebo poslouchání hudby v byte a celkový rozvoj společenského života. U příslušníků nižší třídy tomu tak nebylo a to především z důvodu dlouhého pracovního dne otce.

Pokud se zaměříme na život v domácnosti u dělnických rodin, zjistíme, že v dělnické rodině se velká část dne odehrává v kuchyni a také to, že dělnické rodiny žijí celkově mnohem více společenským životem nežli tomu tak je u rodin úřednických. Dále je důležité se zmínit o velkém zájmu stavět si rodinné domky u dělnických rodin v Československu. Dělnické rodiny viděly v menších rodinných domcích velkou výhodu a to jak v tom, že si dokázaly na domě mnoho věcí

opravit samy, tak také v tom, že u takového domu měly možnost pěstovat domácí zvířata. Právě proto byly menší rodinné domky velkým hitem právě u dělnických rodin. Zatímco pokud se podíváme na buržoasii, zjistíme, že u nich to s bydlením bylo právě naopak. Tato vrstva se přikláněla spíše k bydlení v nájemných domech. Velkou roli u nich hrála jak velikost bytu, tak celkové postavení nájemního domu ve městě. Buržoasie si k bydlení vybírala spíše lukrativnější čtvrti. Svá obydlí uzpůsobovali s velkým ohledem na uspořádání místností. Preferovali volný půdorys, který měl vytvářet dojem větších prostorů. U jejich rodinných domků nesměly chybět terasy s velkými rodinnými krby. V neposlední řadě se pak obklopovali drahým nábytkem a různými bytovými doplňky, které vyjadřovaly prestiž. Zajímavostí bylo, že prestiž byla odvozována i od počtu svítidel v obydlí. [Musil, 1971: 119, 126, 138, 147, 151, 171]

### **Jak se formovala sociologie bydlení**

Sociologie bydlení se začala formovat a svou pravou tvář dostala až poněkud pozdě, a to koncem první poloviny 20. století.

Pokud se budeme soustředit na to, jaké byly možnosti v 19. století pro poskytnutí bydlení a to zejména lidem s nižšími příjmy, dojdeme k závěru, že jedinou možností byly výstavby velmi levných bytů v nájemných domech. Tyto byty nebyly nějak moc dobře vybaveny, ale spíše splňovaly základní standardy pro žití.

Na stranu druhou probíhaly výstavby velmi dobře vybavených nájemných domů. Tyto domy však nebyly zdaleka určeny pro nižší třídy obyvatelstva, ale spíše naopak. Prostorné byty byly určeny převážně pro střední a vyšší třídu obyvatelstva. Tyto druhy obydlí byly vystavovány v Evropě a výjimkou nebylo ani naše hlavní město Praha. [Musil, 2005: 208, 211]

## O třídách a vrstvách v kapitalistické společnosti

„Pakulski s Watersem tvrdí, že o třídní strukturaci lze hovořit zhruba do konce sedmdesátých let.“[Šanderová,1999: 20] Celkové uspořádání jednotlivých tříd je jasně dané. Jsou uspořádány stejně jako vrstvy. Je velmi důležité uvědomit si to, že být úředníkem hned zpravidla nemusí znamenat to, že takový člověk bude mít lepší život a lepší životní šance, než například dělník. Tak tomu nemusí být, pokud si jako vzorový příklad vezmeme úředníka, kterému se nedaří a již delší dobu živoří. A na druhé straně si vezmeme dělníka, který je velice schopný, uznávaný a svou práci dělá velice dobře.

Rozvolňování třídní stratifikace je způsobeno i tím, že rodiny, které nejsou třídně homogenní, nemůžeme zařadit jen k jedné třídě. Podle třídní příslušnosti muže v domácnosti byla určována celková třídní příslušnost rodiny. Ženy byly často v domácnosti, a pokud pracovaly, tak se na jejich zaměstnání při určování příslušnosti nebral téměř žádný ohled.

V roce 1999 se v České republice začaly formovat tři základní třídy, které v tomto textu popíšu.

1. Vyšší třída - do této třídy koncem dvacátého století spadali nejbohatší a nejvlivnější lidé v České republice a jejich partneři. Do této třídy spadali například celebrity, mocenská elita nebo například vysoce postavení lidé pracující v soukromém sektoru.
2. Střední třída - do této sorty obyvatel spadali spíše menší živnostníci a podnikatelé.
3. Dělnická třída - do této skupiny lidí patřili dělníci pracujících ve státních podnicích, ve kterých měl vysoký vliv stát. Velmi pravděpodobně byla dělnicky založena celá rodina a ne jenom manžel. Zpravidla pracovala v dělnickém zaměstnání také manželka.

V této době nejsou hranice jednotlivých tříd moc dobře rozeznatelné a velmi často dochází k prolínání.[Šanderová, 1999: 20, 24, 27] K tomu přispívá také fakt, že mizí třídní smýšlení jednotlivých obyvatel společnosti. Lidé o sobě spíše řeknou, že vykonávají určité zaměstnání, již ho ale nespojují s třídním postavením. Neznamená to ale, že by dělnické práce neexistovaly, jen se o ně



nezajímáme a nadále nejsou objektem zkoumání a zájmu sdělovacích prostředků.[Steiger, 2011]

## **Sociologie životního způsobu**

Pokud se zaměříme na sociologii životního způsobu z hlediska vědního oboru, zjistíme, že tento obor je velice mladý. V Československu jsme se na sociologii životního způsobu zaměřili až ve druhé polovině dvacátého století a to z důvodu objasnění a zkoumání mnoha společenských problémů. Jelikož je ale životní způsob komplex typických činností, nemůže se vytvořit hned. Nejdříve se ve společnosti musí ustálit důležitější složky, jako je například ekonomika. [Pácl, 1998: 5-7]

Životní způsob má mnoho názvů. Někteří berou jako synonyma následující pojmenování. Je to například životní sloh, životní styl a další. Na tom, zda je ale můžeme brát jako synonyma, záleží jejich pojmové vymezení. [Kubátová, 2010: 11]

"Podle české socioložky Jany Duffkové je životní způsob „systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických, charakteristických pro určitý subjekt (jedince či skupinu, eventuálně i společenství či společnost coby konkrétní nositele životního způsobu)“ [Duffková citována in Kubátová, 2010: 13]

Pro naši interpretaci budeme brát životní způsob jako souhrn činností, které lidé dělají v běžných dnech a bez kterých by se nedokázali obejít. Tyto činnosti tvoří jejich život a v určitém hledisku rozvíjejí a také uspokojují jejich potřeby. Životním způsobem jsou také myšleny vztahy, které má jedinec se svou rodinou a okolím a které mu pomáhají utvářet a ucelovat jeho společenský život. A v neposlední řadě je životní způsob o jeho celkových názorech, vyznání, jeho hodnotách, normách a také jeho idejích. Životní způsob se tak nezaměřuje pouze na jednotlivé aspekty lidského chování a jednání, ale snaží se na něj nazírat ve všech jeho dimenzích. To zahrnuje i jeho práci nebo způsob trávení volného času. Sociologie životního způsobu má tím těžší úkol, že se pokouší zahrnovat například právě sociologii práce, volného času a mnoho dalších. [Pácl, 1988: 5, 8; Kubátová, 2010: 11]

V dnešní době můžeme zkoumat životní úroveň jednotlivců i různých skupin na základě jejich rozdílných příjmů. Díky tomu pak můžeme určit, zda se nacházejí v nižších vrstvách, které jsou charakteristické svou chudobou, nebo naopak disponují celkem neomezeným bohatstvím a jsou tak členy vrstev vyšších, s vysokou životní úrovní a okázalou spotřebou.

Pokud bychom zkoumali kvalitu života z širokého hlediska, budeme nuceni koukat na mnoho dalších faktorů, kterými jsou například kvalita dopravy v okolí bydliště, poté musíme koukat na veřejný prostor, zda jsou kolem bydliště parky nebo například dětská hřiště pro rodiny s dětmi. Dále jsou důležité faktory, jako je veřejný klid a zdravé životní prostředí nebo například komunikace. Toto můžeme nazývat službami ve veřejném zájmu. [Kubátová, 2010: 21,22]

### **Životní podmínky**

Veškeré aktivity, kterými se jedinec rozvíjí, a které vyvíjí na základně uspokojení svých potřeb, jsou vždy něčím ovlivněny a nikdy nevznikají pouhou náhodou. Nejen, že má na životní podmínky vliv chování samotného jedince, ale také prostředí, ve kterém žije. Je velmi složité přímo ovlivňovat životní způsob lidí. Pokud se zaměříme na to, co má největší vliv na způsob života lidí, dojdeme k závěru, že to jsou nejčastěji vnější podmínky. Nemůžeme však tvrdit, že všichni lidé, kteří žijí ve srovnatelných životních podmínkách, mají stejný životní styl, protože ne všichni jsou stejní a každý jedinec reaguje na změny, různé události a určité podmínky jinak. [Pácl, 1988: 11]

Zde bych rád popsal několik důležitých podmínek, které reálně ovlivňují průběh, ale také změny v životním stylu jedince.

### **Přírodní podmínky**

První podmínky, které bych rád zmínil, a které mají vliv na životní styl jedince, jsou podmínky přírodní. Do přírodních podmínek spadají například geografické podmínky, které nám určují místo bydliště a žití jedince, dále do této kategorie patří například klimatické podmínky místa, kde jedinec žije a s tím spojené počasí které v dané lokalitě převládá. Je však nutno zmínit, že přírodní podmínky jako takové v dnešní době nemají takový vliv na vývoj a průběh životního stylu jedince, jako tomu bylo dřív. Jeden z důvodů, proč tomu tak v dnešní době je, je to, že jsou lidé schopni tyto podmínky z části uzpůsobovat k

jejich potřebám. Veliký vliv mají přírodní podmínky na životní styl lidí například v době, kdy jejich lokalitu zasáhne nějaká velká přírodní katastrofa. Další druh přírodních podmínek jsou podmínky biologické. Tyto podmínky jsou však myšleny po zdravotní stránce jedince. Tyto podmínky však už v dnešní době také nehrají takovou roli, jako tomu bylo v dřívějších dobách. Hlavním důvodem, proč biologické podmínky nemají takovou roli, je neustálé zlepšování lékařské péče a vývoje medicíny, protože díky medicíně jsme schopni velice často a výrazně ovlivnit zdraví své i lidí v našem okolí.

Jako poslední bych rád zmínil demografickou životní podmínku. Tato podmínka je ze všech nejdůležitější a má největší vliv na životní styl jedince. Do demografických životních podmínek můžeme zahrnout nejen hustotu obydlí v dané lokalitě, ale také například věkový průměr v dané lokalitě a celkovou strukturu osídlení.

### **Společenské podmínky**

Mezi společenské podmínky můžeme zařadit opravdu mnoho faktorů, které mohou ovlivnit životní styl jedince. Do této kategorie může spadat například politická situace ve státě, nebo také rozmach vědy. Dále do těchto podmínek může být řazen přechod ze zemědělství ke službám. Sociální podmínky jsou úzce spjaty právě se společností, ve které se vyskytuje. Velice specifickým druhem společenských podmínek, které kolem sebe můžeme pozorovat, jsou například tradice.

### **Osobnostní neboli individuální podmínky**

Mezi individuální podmínky můžeme zařadit mnoho věcí, jako jsou například životní zkušenosti jedince, celkové vlastnosti a dovednosti, nebo například temperament jedince. [Pácl, 1988: 11-18]

## **Životní styly ve dvojím pojetí**

### **Karel Marx (1818-1883) a ekonomizující pojetí způsobu života**

Karel Marx rozděloval společnost na dvě části, první byla buržoasie, do které spadali movití lidé a která vlastnila veškeré prostředky k životu. Druhou částí společnosti byl proletariát, což byli dělníci, kteří byli bráni jako pracovní

síla. Proletáři byli vykořisťováni a měli tak malé mzdy, že jim sotva pokryly jejich minimální životní náklady. [Kubátová, 2010: 63-65]

### **Pierre Bourdieu a třídní životní styly**

Podle Pierre Bourdieua se životní styly projevují spíše tím, jak člověk tráví svůj volný čas a to například jakým se věnuje sportům, zda hraje na nějaký hudební nástroj a pokud ano, tak na jaký, nebo také jaké pití pije. [Kubátová, 2010: 72]

Vlastností každé třídy je charakteristický životní styl, tedy odlišně ekonomické zdroje a kulturní zájmy. Každá třída se vyznačuje typickým habitem (vnitřní dispozice). Habitus vytváří vzory jednání a zvyklostí, které jsou charakteristické pro určitou třídu. [Kubátová, 2010: 73]

### **Hédonismus**

Hédonismus je určitý typ životního stylu, který se objevil okolo šedesátých let dvacátého století. Tento životní styl se nezaměřoval na práci, ale zaměřoval se spíše na ekonomiku a s ní spjatou spotřebu obyvatelstva. Tento životní styl má tokovou filosofii, která říká, že veškerá spotřeba by se měla řešit ihned a neodkladně.

Tehdejší buržoasní hodnoty se začaly oslabovat a pomalu se začaly vytrácet. Tyto hodnoty začaly být nahrazovány rychle se rozšiřující konzumní společností. Lidé se začali soustředit na nákup a celkově na svou spotřebu. Velice často kupovali drahé a luxusní zboží nejen v malém množství. Častému nakupování těchto druhů zboží velice dopomohl tehdejší technologický vývoj. Technologický vývoj v té době byl na vrcholu a jeho urychlení také doplňovala masová výroba na montážních linkách. Velmi často se nakupovaly levné pračky, ledničky nebo například vysavače. Výjimkou této doby však už nebyly ani levné automobily a prodeje na splátky. [Kubátová, 2010: 43-46]

### **Proměny sociální kultury**

V současné době nastaly změny ve společnosti a to zejména v oblasti socioekonomické. Hlavní znatelnou změnou je přechod nebo přeměna ze společnosti moderní do společnosti tekuté. Dlouhodobé úvazky přestaly být

samozřejmostí a začaly je nahrazovat úvazky krátkodobé, a to jak v pracovním odvětví, tak také v manželství. Pracovní život už nebývá tak jistý, jako tomu bylo doposud, a pracovníci a smlouvy bývají mnohem více flexibilní, nežli tomu bylo dříve.

V tekuté společnosti začíná upadat důraz na lidské vztahy, ale v první řadě je dbáno spíše na obchodní dohody a kontrakty. Dříve bylo u sňatků hlavním heslem "dokud nás smrt nerozdělí", avšak v tekuté společnosti se toto heslo mění spíše na "dokud jsme v manželství spokojeni".

Aby byl člověk zařazen do příslušné skupiny v tekuté společnosti, stačí mu, aby vykazoval pouze některé vnější znaky. Například pokud se člověk bude hezky oblékat a nebude působit lacině, bude zařazován do skupiny bohatších lidí, i když tomu v reálu může být právě naopak.

Další výraznou změnu můžeme chápat v pojetí kapitalismu. Kapitalismus začínáme chápat poněkud jinak, nežli tomu bylo doposud. Do této doby byly zdroji velkých zisků převážně materiální věci, jako například automobily nebo spotřebiče. V tuto dobu však začínají mít velikou hodnotu právě nemateriální věci, jako jsou nápady a ideje. Tímto otočením celého chápání kapitalismu také docházíme k tomu, že kapitál jako takový již nezávisí na pracovnících, ale právě na zákaznících, kteří si vyrobené produkty jsou nebo naopak nejsou ochotni koupit. [Kubátová, 2010: 102-103]

### **Čtyři kategorie pracovníků podle Zigmunda Baumana**

První skupina, kterou Zigmund Bauman popsal, byli lidé, kteří pracují hlavou. Tito lidé se snaží prodat své nápady a ideje lidem, kteří je dále zužitkují.

Druhou popsanou skupinou pracovníků jsou lidé, kteří předávají své pracovní zkušenosti dalším lidem tak, aby byli schopni vykonávat dané zaměstnání. Jsou to například učitelé, profesori nebo profesní mistři.

V třetí skupině Bauman popsal lidi, kteří pracují ve sféře služeb, jejichž úkolem je zvýšit poptávku po vybraných produktech na trhu a to nejčastěji s pomocí reklamy.

Poslední skupinou jsou lidé, kteří pracují na montážních linkách v továrnách nebo například zaměstnanci pracující denně na počítačích a jejich práce je jednotvárná a rutinní. [Kubátová, 2010: 102-103]

## **Od sociálních tříd k atomizaci**

Podle sociologa Ulricha Becka je dnešní společnost velmi riziková. Hlavním důvodem, proč je dnešní společnost riziková, je právě takzvaný bumerangový efekt, který má vliv na celou společnost. Situace ohrožení získávají větší váhu a důležitost, než situace třídní. Třídní příslušnost již nemá takový význam, jelikož je v této rizikové společnosti člověk od třídy oddělen a záleží pouze na jeho individuální snaze na trhu práce. Životní styly jednotlivých tříd se změnilы s nástupem masové spotřeby a místo nich nastoupily konzumní životní styly. [Kubátová, 2010: 104-106]

## **Třídní styly a vkus**

Pokud se zaměříme na třídní situaci dělníka, zjistíme, že jeho situace je velmi dobře charakterizující. Dělník se nezahaluje komfortem, zpravidla vlastní starší druh automobilu a bydlí v základně vybaveném malém bytě, jeho stravovací návyky jsou špatné a velmi často také nezdravé. Dělníkovo oblečení je zpravidla laciné a jeho lékařská péče je velmi často zanedbaná. Místa, kam se dělníci chodí bavit a kde bydlí, jsou jasně dána, stejně jako místa na rekreaci nebo například dovolenou. Jsou to místa určena přímo pro dělnickou třídu a jiná místa jim jsou nějakým způsobem odpírána.

Dále se budeme bavit o takzvané střední buržoasii. Do této skupiny obyvatelstva můžeme zařadit jak vysokoškolské a středoškolské profesory, tak třeba státní úředníky nebo soukromé podnikatele. Vyšší střední třída je společensky mnohem výše nad proletariátem. „*Habitus této třídy charakterizuje mnohem sebejistější přístup k tomu co s člověka činní distingovanou osobu: úspěch v práci, dobré bydlení, oblékání a stravování a dobrý vkus v kulturní spotřebě.*“ [Kubátová, 2010: 199]

Vkus dělnické třídy je z pravidla řízen tím, co nutně potřebují k životu, zatímco vyšší třída se zaměřuje spíše na formu před funkcí. Dávají přednost vkusu

a potěšení. Zajímají se více o umění a o estetické doplňky, než o věci potřebné pro každodenní život, jako je tomu u proletariátu. [Kubátová, 2010: 198-199]

Podle Lipovetskeho móda může, ale i nemusí vypovídat o třídní příslušnosti ve společnosti, jelikož se zde uplatňuje individuální vkus jedince. [Kubátová, 2010: 201]

### **Sociální příslušnost, vzdělání a životní způsob**

V této části textu bych rád popsal to, za co utrácejí své příjmy dělníci, zaměstnanci a družstevní rolníci v devadesátých letech dvacátého století.

Nejprve bych se zaměřil na dělníky, kteří velmi málo kupují předměty dlouhodobé spotřeby, čímž je myšleno průmyslové zboží. Na druhou stranu největší výdaje dělníků jsou právě za tabákové výrobky, kávu a brambory. Dělníci se také z velké části stravují doma a nenavštěvují stravovací zařízení. Jejich nejmenší výdaje v oblasti stravování jsou za sladké pochutiny a mléčné výrobky. Pokud dělníci někam dojíždí, tak je to převážně za prací. Ve volném čase se často věnují domácímu kutilství nebo se baví se svými přáteli. Dělníci také tráví větší část svého volného času pozorováním televize. Koupě předmětů dlouhodobé spotřeby u dělníků je úzce spjat s růstem jejich příjmů.

Děti z dělnických rodin velmi málo navštěvují různé kroužky a to zejména umělecké a sportovní.

V tomto odstavci bych rád popsal to, za co nejčastěji utrácejí své příjmy zaměstnanci. Zaměstnanci velkou část svých příjmů utrácejí za služby a potravu. Největší část peněz utracených za potraviny jsou za vajíčka, mléčné výrobky, zeleninu a ovoce. Nejméně pak, stejně jako u dělníků, za sladké potraviny a pekařské výrobky. Zaměstnanci více přemýšlí o stravování a není výjimkou, že respektují pravidla racionální výživy. Zaměstnanci se orientují na kvalitnější bydlení a to zejména v družstevních nebo nájemních domech. Utrácejí nejvíce peněz ze všech právě za volnočasové aktivity, kterými jsou myšleny knihy, rekreační zájezdy, dovolené, kultura nebo například sportovní aktivity. Jejich vyšší výdaje právě v tomto směru si také můžeme vysvětlit tím, že zaměstnanci mají přes týden více volného času, nežli třeba družstevní rolníci nebo dělníci.

Dále bych se rád věnoval družstevním rolníkům a jejich spotřebě. Pokud se zaměříme na bohatší rolníky, můžeme tvrdit, že mají snížené náklady na potraviny a to díky vlastní produkci. Tito rolníci velmi často ušetří peníze za ubytování a to z toho důvodu že neplatí za pronájem, ale z pravidla žijí ve svých obydlích.

Družstevní rolníci minimálně využívají služby, a právě proto mají v tomto směru nejmenší náklady, naopak nevyšší náklady mají za nákup pečárenských výrobků, energie na bydlení nebo například stavební a bytovou údržbu. Nejvíce peněz také utrácejí za předměty dlouhodobé spotřeby, což je například elektronika, automobily, vysavače, ostatní spotřebiče nebo například nábytek.

Družstevní rolníci obhospodařují své hospodářství, což je hodně časově náročné a tím pádem mají málo volného času na sebe a své rodiny.

Z těchto tří skupin tráví družstevní rolníci nejméně volného času mimo domov. Důvodem je již zmíněné pracovní vytížení ve svém hospodářství. [Pácl, 1988: 103-107]

## **Volný čas**

Se vznikem třídní společnosti se od sebe práce a volný čas výrazně oddělili. Tehdy byl volný čas výsadou bohatých. [Pácl, 1988: 137]

„Volný čas je aktivitou (komplex aktivit) mimo pracovní, rodinné a společenské závazky, jíž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil, rozšířil své znalosti či spontánní sociální participaci nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu.“ [Dumazedier citován in Veselá, 1999: 10]

Můžeme si všimnout, že postupem doby se volný čas většiny lidí prodlužuje, a to hlavně v závislosti na zkracování pracovní doby v zaměstnání. A právě volný čas je jednou s hlavních složek sociologie životního způsobu. [Veselá, 1999: 22]

„Aktivity volného času: manuální, fyzické, kulturně umělecké, kulturně racionální (četba tisku a knih), společenské (formální, neformální), hry, pasivní odpočinek.“ [Veselá, 1999: 26]



## **Rozdělení volného času**

V následujícím textu popíšete tři druhy času podle využití.

Prvním časem je čas produkční, kdy člověk chodí do práce za účelem vydělání peněz a zabezpečení sebe i své rodiny.

Druhým druhem času je čas reprodukční, který bychom mohli také nazvat časem odpočinkovým. Tento čas slouží k relaxaci a k nabrání nových sil, aby člověk mohl vykonávat další aktivity.

Posledním druhem času, který zde popíšu, je volný čas. Do tohoto času můžeme započítat veškerý čas mimo pracovní a odpočinkové aktivity. Do volného času řadíme například dovolené, výlety, důchodový čas nebo například čas v době, kdy je člověk nezaměstnaný nebo například víkend, kdy člověk nemusí do práce. [Veselá, 1999: 22]

## **Dlouhodobé tendence působící na život ve městech**

Jiří Musil uvádí několik základních faktorů, které budou působit na vývoj života ve městech: „Z hlediska sociologického jsou ovšem důležité některé dlouhodobé tendence, které lze v současnosti pozorovat v Evropě. Evropa je ve fázi zpomalení hospodářského růstu a zpomalování růstu životní úrovně. ... četné rozborů ukazují, že v západoevropských městech roste sociální nerovnost“ [Musil, 2002] a roste polarizace mezi částmi měst.

Jak dále pokračuje J. Musil, rodiny budou menší, poroste počet svobodných nebo rozvedených osob, domácností matek s jedním dítětem, zvětšování počtu vdov a vdovců v důsledku prodloužení lidského věku a také jednotlivě žijících mladých lidí. K těmto změnám strukturálním přistoupí zvyšující se variabilita životních způsobů. Města vždy stimulovala a umožňovala bohatství životních způsobů, symbolů i rituálů a není pochyb, že česká města budou prožívat vlny nových životních stylů. Poroste význam aktivit občanské společnosti - sdružení nájemníků, neformální sousedská sdružení, sdružení vzájemné pomoci, sociální zájmové sítě.

## **Metodologie**

### **Cíl a výzkumné otázky**

Cílem této bakalářské práce je zjistit a porovnat to, jak žijí a bydlí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Rychnově nad Kněžnou. V práci se zaměřuji hlavně na rozdíly v životní úrovni respondentů, dále na majetkové poměry, vztah ke sportu a kultuře, jejich záliby a v neposlední řadě na jejich vztah k příbuzným. Dále se snažím zjistit to, zda rodiny z dělnických poměrů obývají levnější lokality ve městě a zda se lidé z vyšší střední třídy spíše izolují v oddělených lokalitách, které se vyznačují vyšší úrovní.

Před zahájením výzkumu k této bakalářské práci jsem si stanovil tyto čtyři výzkumné otázky, na které se na základě empirického výzkumu pokusím odpovědět.

1. Lze v současnosti pozorovat sociální diferenciaci mezi různými částmi Rychnova nad Kněžnou?
2. Liší se zásadním způsobem životní způsob a bydlení vyšší střední a dělnické třídy?
3. V jakých oblastech sociálních aktivit lidí (životní styl, pracovní aktivity) se projevují rozdíly mezi vyšší střední a dělnickou třídou?
4. Navazuje diferenciaci sociálních aktivit vybraných tříd na přímo pozorovatelné rozdíly v jejich životní úrovni?

### **Výzkumné metody a sběr dat**

Hlavní výzkumnou metodou pro sběr dat jsem použil kvalitativní metodu a to polostrukturovaný rozhovor. Tento typ rozhovoru jsem použil, protože se v něm používají otevřené otázky, na jejichž základě respondent může rozvést své odpovědi podle sebe a není svazován uzavřenými otázkami dotazníku.

Při samotné tvorbě otázek k rozhovoru jsem si nejprve udělal osnovu, které jsem se v průběhu všech rozhovorů držel. Osnova rozhovoru se skládala z těchto částí. První část se týkala lokality respondentova bydliště, následně jsem se ptal na otázky spojené se zaměstnáním a to jak se zaměstnáním respondenta, tak i členů jeho rodiny. Dále jsem v rozhovoru navázal na tematiku volného času, trávení dovolených a jejich vztah ke sportu, kultuře a umění. V poslední části

rozhovoru jsem zjišťoval vztah respondenta a jeho rodiny k jejich známým a ke vzdálenější rodině.

Každý rozhovor jsem na závěr doplnil o pozorování, kam jsem zapracoval veškeré zajímavosti, kterých jsem si všiml a které souvisely s respondentem. Na základě pozorování jsem zaznamenával například majetek nebo vybavení bytu respondenta.

První respondenty jsem měl z okruhu mých přátel a známých, zbylých několik respondentů jsem získal na doporučení a to jak od kamarádů, rodiny tak také od respondentů se kterými rozhovor proběhl.

### **Výzkumný vzorek**

Do mého výzkumného vzorku spadá dvanáct respondentů z Rychnova nad Kněžnou. A to šest respondentů z dražší lokality a šest respondentů z lokality levnější. Lokality jsem se z počátku snažil určit za spolupráce realitních kanceláří, avšak o nich se mi dostavila informace, že Rychnov nad Kněžnou se na drahé a levné lokality již nedělí. Nakonec jsem si lokality pokusil určit sám a to na základě pozorování, konkrétně pak na základě vzhledu domu, automobilu před domem nebo například upravenosti zahrady. Dále jsem také těžil z informací, kterým mi poskytli známí a to především u lokality ve které bydlí spíše dělnická třída.

Respondenti byli ženy i muži ve věku od dvaceti tří až do věku okolo padesáti let.

### **Empirická část**

Základem mé empirické části jsou polostrukturované rozhovory které bych v této části rád rozebral, popsal a následně porovnal. V následujícím textu bych rád rozebral a popsal každého respondenta zvlášť. Dále bych rád provedl porovnání a kontrast mezi dělnickou třídou a vyšší střední třídou a to přímou prezentací výsledku získaných z mého výzkumu.

Závěrem bych rád opověděl na předem určené výzkumné otázky a potvrdil nebo vyvrátil hypotézy.

## **Shrnutí získaných dat z polostrukturovaný rozhovorů**

V první části bych rád prezentoval výsledky, které jsem získal z rozhovorů od respondentů, kteří žijí v nové luxusní čtvrti a které jsem podle vybrané lokality zařadil do vyšší střední třídy.

Nejprve bych rád popsal místo kde se lokalita nachází a připojil několik informací o ní. Tato lokalita se nachází na okraji města Rychnova nad Kněžnou a to na druhé straně města, než-li lokalita kterou popisuji v druhé části mého výzkumu. Tato lokalita je poměrně mladá část města a to přibližně 15 let. V této lokalitě začaly vyrůstat první domy již před 15 lety a staví se až do dnes. Lokalita je naprostý okrajem města a velice úzce sousedí s přílehlými loukami poli. V tomto místě stojí pouze moderní a luxusní domy s velkou zahradou, o které mají zájem převážně bohatší a úspěšní lidé a rodiny s dětmi. Bez výjimky všichni obyvatelé této čtvrti používají automobil a to z důvodu, že v jejich životním stylu je to jakýsi standard, ale také proto že první zastávka MHD je poměrně vzdálena od jejich bydliště.

### **Respondent I.**

První respondentka, která se mnou dělala rozhovor, byla paní, která pracuje jako kvalitářka výroby ve Škoda auto. Bydlí v domku s manželem, který pracuje jako mistr výroby ve Škoda auto. Hlavní koníček respondentky je její pes, kterého má velmi ráda. Jednou za čas jde s manželem do bazénu, nebo si zajde s kamarádkami sednout na skleničku. Její muž má v oblibě hrát tenis. Volný čas tráví převážně doma na zahradě. Každý rok létají na dovolenou do zahraničí a to na 14 dnů. Celou dovolenou si nechávají zařizovat od cestovní kanceláře a jezdí na dovolené s All inclusive. Respondentka čte knihy a to převážně detektivky. Rodina respondentů nežije příliš společenským životem, občas navštíví kino nebo zajdou s kamarády na skleničku avšak jiné společenské akce příliš nenavštěvují. Respondentka nemá žádný vztah ke sportu, avšak její manžel je pravý opak. Sport má velice rád a to jak pasivně při sledování v televizi tak si rád zahraje i aktivně jako například již výše zmíněný tenis. Tato rodina má dvě děti, chlapce, kteří jsou na základní škole. Práci v domácnosti mají zorganizovanou a rozdělenou, každý z rodiny má něco na starosti. Rodina má papírového psa, který dostává plnou péči,

kvalitní žrádlo a plnou veterinářskou péči. Měsíční výdaje této rodiny jsou přes 35 000 Kč.

### **Respondent II.**

Můj druhý respondent byl vedoucí jedné účetní firmy v Rychnově nad Kněžnou a jeho manželka je vedoucí banky v Rychnově nad Kněžnou. Při výstavbě domu spolupracovali s architektem, avšak vnitřek domu si zařizovali sami. Dům stavěli ve spolupráci se stavební firmou. Dům je v jejich vlastnictví. Respondenti žijí ve dvou, děti zatím nemají. Rodina se nevidá často s příbuznými, respondent uvedl, že se s příbuznými vydají pouze několikrát za půl roku. Dále jsem se zaměřil na sport a trávení volného času, respondent uvedl, že občas hraje golf a chodí do fitness centra a také že občas vyjedou s manželkou na kolo. U manželky také uvedl, že ráda čte. Respondent uvedl, že volný čas tráví převážně doma, ale že dvakrát ročně jezdí na dovolenou do zahraničí a to s cestovní kanceláří. Dále jsme se s respondentem bavili o kultuře a kulturním vyžitím. Respondent říkal, že chodí do kina a jednou za čas jdou do divadla.

Nakonec bych se rád zmínil o mém pozorování z této části výzkumu. Dům je prostorný a velice moderně zařízen, v domě je vidět mnoho moderní elektroniky, nový nábytek a celkově pěkné a moderní provedení domu. Před domem se nacházely dvě drahá auto a to Audi a Volkswagen.

### **Respondent III.**

Další respondent byl podnikatel, byl to člověk, který v Rychnově nad Kněžnou vlastní autoškolu a jeho manželka pracuje jako učitelka na základní škole. Při stavbě domu spolupracovali s architektem, avšak interiér bytu si zařizovali podle sebe. Bydlí ve vlastním domě. Respondent má s manželkou jedno dítě a to třinácti letou dceru. S příbuznými se nevidí moc často, a to přibližně jednou za tři měsíce. Dále jsem se v rozhovoru ptal na jeho koníčky a na koníčky manželky. Respondent je vášnivý rybář a občas vyrazí na rybářské výpravy i do zahraničí jako například do Španělska nebo Norska. U manželky respondent uvedl koníčky jako četbu a cestování. Rodina jezdí každý rok na dovolenou k moři, vše si nechává zařizovat od cestovní kanceláře. Z kulturních akcí respondent uvedl pouze návštěvu divadla a Poláčkova léta což je divadelní festival v Rychnově nad Kněžnou.

Dále bych se rád podělil o několik postřehů z pozorování. Dům je relativně nový a prostorný, vevnitř je moderně vybaven a to pěknou velkou televizí, domácím kinem a pěkným nábytkem. Kolem domu je pěkná a prostorná zahrada. Před domem stálo pěkné nové auto v hodnotě přes 500 000 Kč.

#### **Respondent IV.**

Moje další respondentka v této čtvrti byla paní, která dělá sestřičku v místní nemocnici. Její manžel podniká, má truhlárství a zaměstnává několik zaměstnanců. Dům si stavěli sami za pomoci řemeslníků. Spolupracovali s architektem, a interiér ten si zařizovali a navrhovali sami. V domácnosti jsou čtyři, mají dvě děti, obě dívky. Jedné je sedm a druhé patnáct let. Dále jsem s respondenty řešil to, jak často se setkávají se svými příbuznými. Bylo mi řečeno, že velice zřídka. Rodina jezdí každý rok na dovolenou do zahraničí, a celou dovolenou si nechává organizovat a zařizovat od cestovní kanceláře. Dále v průběhu roku cestují po České republice a to zejména po památkách. Dále jsme se bavili o kultuře, a bylo mi řečeno, že rodina jezdí do kina a do divadla a občas jezdí do Hradce Králové na různé slavnosti, které se tam pořádají.

Z pozorování jsem zaznamenal to, že je dům moderně vybaven, kolem domu je velká zahrada a před domem stojí dvě auta a to Škoda Octavia II generace a Škoda Fabia II generace.

#### **Respondent V.**

Další respondent je podnikatel a jeho žena také. Podniká ve finančnictví a jeho žena má v Rychnově nad Kněžnou kadeřnický salon. Domek stavěli za spolupráce se stavební firmou. Manželé mají dvě děti, chlapce, kteří teď dokončují základní školu a půjdou na střední. S příbuznými se setkávají zřídka a ne nějak pravidelně. Dále jsme se bavili o zálibách, respondent jezdí na kolečkových bruslích a jeho žena občas vyrazí s ním. Jeho žena ráda čte. Tato rodina jezdí každoročně na dovolenou do zahraničí, a to s cestovní kanceláří, od které si nechá vše zařídit.

Na základě pozorování jsem zjistil, že je dům velice moderně a luxusně zařízen, tím mám na mysli klimatizaci, vyhřívané podlahy, elektrické žaluzie a

moderní elektroniku. Dům má velkou zahradu a rodina vlastní luxusní automobil škoda Superb.

### **Respondent VI.**

Poslední respondent z této čtvrti, kterého bych tu chtěl popsat, podniká jako daňový poradce a jeho přítelkyně také podniká a to jako fyzioterapeutka. Dům si koupili přibližně před třemi lety. Na domě nic neopravovali, protože dům sám osobě byl poměrně nový, avšak předělávali celou zahradu, kterou si nechali dělat od renomované firmy, dále si nechali postavit terasu s pergolou a pěkným zapuštěným bazénem.

V domácnosti jsou pouze dva, ale v nejbližší době by chtěli děti. Respondenti nemají žádného domácího mazlíčka. Dále jsem navázal na otázky týkající se ohledně setkávání se s příbuznými a kamaráda kde jsem zjistil, že se s rodinou a přáteli vidí velmi zřídka a to přibližně jednou za čtyři měsíce.

Dále jsem se zaměřil na koníčky a sporty. Než se respondent přestěhoval s přítelkyní do Rychnova nad Kněžnou, hrál fotbal, teď si ho zahraje jen rekreačně jednou za čas a jeho přítelkyně si občas pro zábavu zahraje volejbal. Dále oba rádi cestují a to zejména po České republice kde je fascinují památky. Tento pár každý rok jezdí na dovolenou a to v létě k moři. Vše si nechávají organizovat cestovní kancelář a sami si organizují až následné výlety na dovolené. Pár poslední dobou nenavštěvuje žádné kulturní akce.

Na základě pozorování jsem zjistil, že mají jedno auto a to zánovní Volvo v hodnotě přibližně okolo (150 000Kč). Dále zařízení domu, které bylo moderní. V obývacím pokoji byl pracovní stůl, na kterém bylo zřetelné, že si respondent nosí práci domů.

V druhé části shrnutí mého výzkumu a dat, které jsem získal polostrukturovanými rozhovory bych rád popsal respondenty, kteří bydlí v lokalitě, kterou jsem označil jako lokalitu dělnickou. Touto lokalitou je rozsáhlé sídliště Mírová v Rychnově nad Kněžnou. Na tomto sídlišti se nachází více jak 10 panelových domů. Domy jsou starší, avšak všechny jsou nově zateplené a ve všech bytech jsou vyměněna stará okna za nová plastová. Součástí sídliště je jedna restaurace, jeden par a sportovní centrum s bowlingem. Přímo uprostřed sídliště se nachází malá večerka, kde se dají zakoupit základní potraviny. Na okraji sídliště můžeme najít Penny Market a plavecký bazén.

V této lokalitě bydlí převážně lidé a rodiny s dětmi, kteří jsou zaměstnaní jako dělníci a to z velké části v koncernu Škoda auto a v přidružených formách. Není to však úplné pravidlo, v průběhu mého šetření jsem narazil na respondenta, který se naprosto vymyká standardům tohoto sídliště a to především po majetkové a finanční stránce.

### **Respondent VII.**

První respondent pracuje ve Škoda auto na montáži a jeho přítelkyně jako prodavačka v drogerii Rossman. Bydlí v podnájmu v panelovém domě. V bytě bydlí pouze dva bez dětí.

Dále jsem se respondenta ptal na to, jak často se setkávají s příbuznými. Pár se s příbuznými setkává často a to přibližně jednou do měsíce při společné večeři. Mezi respondentovi koníčky patří rekreační sport jako je například volejbal a nohejbal, zbytek volného času tráví s přítelkyní doma nebo s přáteli.

Na dovolenou nejezdí pravidelně, naposledy byli na dovolené před dvěma lety v Bulharsku. Toto dovolenou si zařizovali přes cestovní kancelář, dovolená byla last minute.

Tento pár nenavštěvuje kulturní akce a ani jeden z páru nečte knihy.

Z pozorování jsem postřehl to, že mají byt zařízený moderně avšak ne luxusně. Po celém bytě mají linoleum v barvě dřeva. V kuchyni mají pouze základní



elektroniku. V domě mají jednoho domácího mazlíčka a to je andulka. Vlastní automobil a Škoda Octavia první generace.

### **Respondent VIII.**

Tento respondent pracuje ve Škoda auto jako dělník na svařovně a jeho přítelkyně jako servírka v restauraci. Tento pár bydlí v pronájmu a nemá žádného domácího mazlíčka. Byt si sami nezařizovali, protože se stěhovali do bytu, který byl kompletně zařízen. Se svou rodinou se pár setkává přibližně jednou až dvakrát za dva měsíce. Jako jejich koníčky a způsob trávení volného času uvedli dívání se na televizi občasnou návštěvu diskotéky, posezení s přáteli nebo návštěvu festivalů. Na dovolenou nejezdí, jedinou dovolenou, kterou respondent uvedl, byla návštěva vinných sklípku na Moravě před rokem. Pár nemá celkově žádné aktivity a záliby, kterým by se aktivně věnovali.

Z pozorování jsem zjistil, že pár vlastní starší Audi A4, to že v bytě není žádná výzdoba a vybavení bytu je celkově starší, kromě drahé a veliké plazmové televize.

### **Respondent IX.**

Respondent pracuje v provozu ve firmě na kovovýrobu a jeho žena pracuje jako montážní dělnice ve výrobě dílů na auta. Rodina žije ve vlastním bytě, na který splácejí hypotéku. Rodina se skládá z rodičů a dvou synů, avšak ti s nimi už nebydlí. Dále jsme v rozhovoru navázali na otázku příbuzenských vztahů a zjistil jsem, že se s příbuznými stýkají v celku často a to až jednou za měsíc. Mezi jejich koníčky patří například houbaření, cyklistika a četba. Respondenti vlastní chatu na horách kam se jezdí ve volném čase rekreovat, a to nejen o víkendech ale také na dovolenou. Ke kultuře mají poměrně negativní vztah, jejich jediné kulturní vyžití za kalendářní rok je firemní ples.

Na základě pozorování jsem zjistil, že mají jeden automobil Škoda Fabia II generace. Byt je vybaven zastarale, a po celém bytě je linoleum. Respondenti mají pověšené fotky rodiny při vstupu do bytu na zdi. V obývacím pokoji byl starý nábytek a starý členitý lustr s popraskanými žárovkami.

## **Respondent X.**

Respondent pracuje na montážní lince ve Škoda auto a jeho žena jako montážní dělnice v přidružené společnosti. Rodina bydlí v podnájmu. V bytě žijí ve čtyřech a to ještě s dvěma syny. Jednomu je 17 let druhému 18 let. Na otázku jak často se vidáte se zbytkem vaší rodiny, mi bylo odpovězeno, že každý týden na nedělní oběd. Koníčky respondenta a jeho manželky jsou vycházky do přírody a jeho manželka se věnuje hraní divadla. Když byli jejich synové mladší, rodina aktivně jezdila po výletech a po památkách, ale v dnešní době tomu tak už není. Každý rok jezdí na dovolenou do kempu na vodní nádrž Rozkoš. Rádi chodí do divadla, na plesy a rádi poslouchají hudbu, manželka respondenta také ráda čte knihy. Respondent se od mlada aktivně zabývá sbíráním pohlednic a starých známek.

Z pozorování jsem zjistil, že mají jeden automobil a to Škoda Felicia. V obývacím pokoji mají větší televizi a novější obývací stěnu. Byt je vybaven jednoduše a ne nějak draze. Na zdech mají různé obrázky a také nějaké fotky.

## **Respondent XI.**

Respondent podniká ve finančnictví a jeho přítelkyně také podniká, vlastní svůj salón na tvorbu řas. Byt, ve kterém žijí, je jejich. V domácnosti žijí pouze oni dva. Mají dva domácí mazlíčky a to kočky s průkazem původu. V nejbližší době chtějí stavět dům, a mají v plánu spolupráci jak s architektem a tak s bytovým designer. S příbuznými se moc nescházejí, spíše zřídka a to jednou za několik měsíců. Jako koníčky mají například golf, sjíždění řeky, výletování a péči o své dva mazlíčky. Na dovolenou jezdí každý rok, a to v létě k moři kdy si celou dovolenou nechávají organizovat přes cestovní agenturu. Někdy jedou na dovolenou i v zimě a to na lyže do Rakouska nebo Itálie, kam jezdí s rodiči. Pár rád jezdí na různé výlety, navštěvuje plesy a jednou za čas si jdou sednout s kamarády na skleničku. Oba rádi čtou a to i v cizích jazycích. Mají rádi filmy a divadlo a také cestování po českých památkách.

Z pozorování jsem zjistil, že tento byt se poměrně vymyká jiným bytům v této lokalitě, hned při vstupu do bytu jsem si všiml několika párů drahých nablýskaných bot a sady golfových holí v rohu. V celém bytě je nová dřevěná podlaha, nová sedací souprava, obývací stěna s velkou knihovnou a velkým

domácím kinem s prostorovým zvukem. Nábytek byl luxusní a na první pohled bylo vidět, že je drahý, úplně stejným dojmem na mě působila elektronika v celém bytě. Pár vlastní luxusní nový vůz značky Volkswagen Passat v hodnotě přes milion korun.

### **Respondent XII.**

Poslední respondent, kterého bych rád zmínil, pracuje jako řidič nákladního vozu v technických službách Rychnov nad Kněžnou a jeho žena jako administrativní pracovnice v téže firmě. Mají dvě děti, a to syna, který je v prvním ročníku na učilišti a dceru která je v poslední ročníku na střední zdravotnické škole v Hradci Králové. Rodina žije v bytě a to v podnájmu. Rodina se s příbuznými stýká převážně na rodinných oslavách a občas se navštěvují o víkendech. Ve volném čase často koukají na televizi nebo jednou za čas jedou navštívit již zmíněné příbuzné. Respondent občas zajde s kamarády na pivo a to přibližně jednou za týden, jeho manželka ho občas také doprovodí. Tato rodina nejedí na dovolené ani se nezajímá o četbu nebo nějaký sport, a to až na syna, který hraje fotbal a jejich dcera jezdí na koni ve vedlejší vesnici.

Z pozorování bylo patrné, že rodina vlastní jeden automobil a to starší Citroen. Po celém bytě mají linoleum, novější nábytek a pěknou televizi.

### **Porovnání lokalit**

První lokalita, ve které bydlí první půlka mých respondentů, se nachází na periférii města Rychnov nad Kněžnou. V této lokalitě se první domy začaly stavět přibližně před patnácti lety, takže můžeme říct, že lokalita je velmi mladá. V této čtvrti leží přibližně dvacet domů. Již na první pohled je patrné, že tato čtvrť patří k dražším ve městě. Všechny domy jsou nové, veliké a s velkou zahradou. Pokud před domem stojí automobil vždy je to automobil poměrně nový a alespoň střední třídy. Tato lokalita přímo sousedí s přilehlými loukami a poli. Jediné nevýhody, které jsem během mého výzkumu zaznamenal, byl občasný silný vítr a absence autobusové zastávky. Absenci autobusové zastávky respondenti zmínili, avšak nebrali to jako zásadní problém, a to z toho důvodu, že jsou zvyklí cestovat autem, nikoli autobusem. V této lokalitě bydlí převážně podnikatelé, nebo výše postavení zaměstnanci místních firem.

Druhá lokalita, ve které bydlí a žije druhá půlka respondentů, se nachází na opačném kraji města nežli výše zmíněná lokalita. Je to panelákové sídliště, na kterém se nachází okolo patnácti panelových domů. Domy jsou starší, avšak jsou nově zatepleny a u všech bytů byly v nedávné době vyměněny stará okna za okna plastová. Okolí sídliště je zastaralé, postupem času se objevují nové chodníky, avšak velice často můžeme narazit namísto nové zámkové dlažby na staré betonové panely. Uprostřed sídliště se nachází jedna restaurace a jeden bar, kde se místní obyvatelé scházejí na pivo. Můžeme zde také nalézt relativně nový sportovní komplex, který často využívají rodiny s dětmi nebo skupinky mladých lidí k odpočinku a sportu. Nedaleko sportovního centra můžeme nalézt malou večerku, kde si obyvatelé mohou zakoupit základní potraviny. Na okraji sídliště se také nachází Penny Market a plavecký bazén, který je využíván nejenom lidmi z přilehlého okolí, ale naopak lidmi z širokého okolí. V této lokalitě velice často bydlí obyvatelé dělnické třídy, je nutno však podotknout, že to není pravidlem a že zde můžeme najít obyvatele vyšší střední třídy.

## Výsledky výzkumu

V této části bakalářské práce bych rád interpretoval výsledky, které jsem zjistil na základě mého výzkumu, a navzájem je porovnal mezi sebou. Budu vycházet z odpovědí respondentů v mém polostrukturovaném rozhovoru a z pozorování kterým jsem zjistil mnoho dalších informací a poznatků. Při vytváření otázek, které byly následně použity v rozhovorech jsem si stanovil osnovou, podle které jsem se řídil. Následně jsem rozhovory okódoval v programu MAXQDA 12 a podle kódů budu v následujících odstavcích porovnávat obyvatele vyšší střední třídy a dělnické třídy v Rychnově nad Kněžnou.

Po provedení rozhovorů jsem si všech dvanáct respondentů rozdělil do vyšší střední a do dělnické třídy, a to bez ohledu na to v jaké lokalitě žijí. Do dělnické třídy jsem zařadil pět respondentů a do vyšší střední respondentů sedm. Respondenty jsem zařadil do jednotlivých tříd a to podle jejich měsíčních výdajů a také na základě pozorování, kdy jsem zjistil, v jaké hodnotě mají bydlení, nebo například automobil.

## **Bydlení**

Ve vyšší střední třídě jsou všichni spokojeni s bydlením i s lokalitou ve které žijí a neuvažují nad tím, že by se stěhovali jinam, jelikož žijí v rodinných domech, až na jednoho respondenta, který žije v panelovém domě a v nejbližší době bude stavět domek na vesnici, několik kilometrů za městem. Při stavbách domů respondenti nejvíce využívali stavební firmy a spolupracovali s architekty. Respondent, který plánuje stavbu domu, bude také využívat stavební firmu, designéra, architekta i zahradního architekta.

Lokalitu si respondenti vybírali spíše podle vzhledu okolí a velikosti pozemku nežli podle vzdálenosti od obchodů nebo centra města. Respondenti jsou celkově s lokalitou spokojeni, až na některé drobnosti, kterými jsou například vzdálenost zastávky MHD, časté foukání větru nebo absence chodníků.

V dělnické třídě, oproti vyšší střední třídě, je více nespokojenosti s lokalitou, jelikož si bydlení vybírali na základě ceny a také na základě momentální dostupnosti bytů. V této lokalitě bývá málo bytů, jak k pronájmu, tak na prodej. Navíc je tu drahý nájem, málo přírody nebo například málo místa pro hraní dětí. Jako plusy mi respondenti nejčastěji uváděli to, že umístění lokality je nedaleko obchodů a centra města. Až na jednoho respondenta všichni bydlí v podnájmu a ve dvou případech byl byt při nastěhování respondentů již plně zařízen. Ve zbývajících případech si byt zařizovali respondenti sami. Na rozdíl od vyšší střední třídy respondenti nemají vlastní místo na parkování, avšak mohou parkovat na veřejném parkovišti před domem, za předpokladu že mají parkovací karty. Dva respondenti by do budoucna chtěli bydlet ve vlastním, zbytku však vyhovuje podnájem.

## **Vybavení domácnosti a zahrady**

Vybavení domácnosti u respondentů vyšší střední třídy bylo velice podobné. Většinou měli tito respondenti v domě a bytě moderní vybavení domu. Tím jsou myšleny dřevěné plovoucí podlahy, moderní nábytek, moderní a často nestandardní elektronika, jako je například sušička na prádlo, myčka na nádobí, zabudované kávovary nebo například robotický vysavač, který sám vysává. Dále v některých domech bylo patrné to, že mají zabudovanou klimatizaci a podlahové topení. Téměř v každé domácnosti měli velké televize s domácím kinem. Rodina

často vlastnila dva automobily a bylo téměř pravidlem to, že alespoň jeden z nich byl dražší než půl milionu korun.

Veškeré domy měli prostornou zahradu, jejíž součástí velmi často bývá také zapuštěný bazén, pergola s posezením, v některých případech také dětské hřiště a venkovní gril.

V tomto odstavci bych rád popsal vybavení domácnosti dělnické třídy. Podlahy v bytech jsou ve většině případů potaženy linoleem a to v barvě dřeva, popřípadě kobercem. Nábytek v bytech byl z velké části starší, avšak v několika případech byl nový a moderní, ne však luxusní, ale spíše z levnější třídy. V domácnosti měli základní spotřebiče jakými je pečící trouba, lednice a podobně. Většina těchto lidí má levněji vybavený byt, avšak z velké části mají velké ploché televize. Rodiny z dělnické třídy zpravidla vlastnili jeden starší automobil v hodnotě do stopadesáti tisíc korun.

### **Zaměstnání a pracovní doba**

Respondenti z vyšší střední třídy a jejich partneři z pravidla pracují na vyšších pracovních pozicích ve firmách v okolí, nebo podnikají. Pracují například jako mistr výroby, kvalitářka, vedoucí pobočky banky, vedoucí účetní firmy nebo například podnikatel ve finančnictví. Pracovní doba je u těchto lidí často proměnlivá, a to zejména u podnikatelů. Zaměstnanci pracují z pravidla osm hodin denně, avšak podnikatelé mají dny, kdy pracují dvanáct hodin avšak někdy pouze čtyři hodiny denně. Někteří respondenti si nosí práci domů a tím si prodlužují pracovní dobu.

Respondenti z dělnické třídy z pravidla pracují jako zaměstnanci v místních firmách, nejčastěji v automobilce Škoda auto. Většina respondentů pracuje na tři směny, a jejich pracovní doba je osm hodin denně. Dále mezi těmito respondenty máme lidi, kteří pracují jako prodavačka, servírka nebo například sekretářka.

### **Záliby a volný čas**

Záliby se u respondentů vyšší střední třídy a dělnické třídy zase o tolik neliší, až na několik výjimek jako je například chození na golf, tenis, navštěvování fitness centra a čtení anglických knih. Jeden z respondentů vyšší střední třídy je

vášnivý rybář, který podniká rybářské výpravy nejen po České republice, ale také do zahraničí jako je například Norsko a Španělsko. Dále se tito respondenti zajímají o práci na zahradě.

U respondentů z dělnické třídy se stejně jako u vyšší střední třídy objevuje jízda na kole, četba, pozorování sportu v televizi, dále také houbaření, procházky v přírodě a manželka jednoho z respondenta dokonce hraje divadlo. Jeden respondent z dělnické třídy a jeho přítelkyně nemá žádné záliby a koníčky a svůj volný čas tráví koukáním na televizi.

## **Dovolená a výlety**

Respondenti vyšší střední třídy z pravidla jezdí na pravidelné dovolené. Nejčastěji jezdí jednou za rok do ciziny k moři. Někteří jezdí na dovolenou i v zimě a to zejména lyžovat do Itálie nebo Rakouska. Dovolenu si všichni nechávají organizovat od cestovní kanceláře, a většina z nich vybírá dovolenou s all inclusive aby se nemuseli o nic starat a mohli jenom odpočívat. Některé rodiny jezdí na výlety také v průběhu roku po České republice a to převážně rodiny s dětmi.

V porovnání s vyšší střední třídou, dělnická třída nejedí tolik na dovolené do zahraničí, a pokud ano, tak do levnějších lokalit a dost často vybírají dovolené last minute, které jsou levnější. Dále dovolenou tráví například v kempech po České republice nebo na svých chatách.

## **Kultura a společenský život**

Co se týče kultury a společenského života příslušníků vyšší střední třídy, tak nejčastěji navštěvují kino nebo divadlo, není však výjimkou to že o plesové sezóně navštěvují nejrůznější plesy. Dále se občas scházejí se svými přáteli na skleničku nebo s nimi podnikají různé akce jako je například grilování. Dva respondenti mi v rozhovoru řekli, že svůj čas tráví sami doma a na zahradě a že nikam jinam moc nechodí. Také jsem zjistil to, že příslušníci vyšší střední třídy navštěvují restaurace mnohem více nežli příslušníci dělnické třídy. Někteří respondenti uvedli, že do restaurace chodí denně na obědy, jiní zase méněkrát avšak alespoň jednou do týdne.

Příslušníci dělnické třídy nemají nijak aktivní společenský život. Jejich společenský a kulturní život je velice omezen. Na kulturní a společenské akce chodí zřídka, avšak pokud ano tak jsou to firemní plesy, kino, divadlo, diskotéka nebo jdou na skleničku s přáteli. Do restaurací téměř nechodí a z pravidla si vaří doma. Pokud jdou do restaurace, je to spíše slavnostní událost.

### **Sousedské vztahy a navštěvování příbuzných**

Nejprve bych rád popsal sousedské vztahy u vyšší střední třídy. Z větší části se se sousedy znají pouze okrajově, pokud na sebe narazí tak se ze zdvořilosti pozdraví, avšak neznají se nějak více. Každý si žije svůj vlastní život. Narazil jsem na výjimku u jednoho respondenta, který měl velmi dobré vztahy se svými sousedy a často s nimi také podnikal nejrůznější věci, jako například grilování a podobně. Dále jsem se zaměřil na častost navštěvování se mezi příbuznými. Zjistil jsem, se se s příbuznými navštěvují zřídka a nepravidelně a to několikrát do půl roku.

Dále jsem se zaměřil na sousedské vztahy mezi příslušníky dělnické třídy. Zjistil jsem, že se se sousedy znají a ve více případech i velmi dobře. Podnikají spolu různé akce nebo spolu zajdou na pivo nebo kávu. S příbuznými se setkávají také mnohem častěji nežli příslušníci vyšší střední třídy a to dokonce i jednou týdně na společný oběd. Další respondenti uvedli, že se s příbuznými vidí alespoň jednou do měsíce.

### **Rozdělení povinností a měsíční výdaje**

Zde bych rád popsal rozdělení povinností v domácnosti u příslušníků vyšší střední třídy. Z velké části provádí domácí práce žena a muž jí občas pomůže. Pokud pár má děti tak v domácnosti pomáhají oni. Muž často vykonává manuální práce na zahradě. V dalších případech jsem také narazil na to, že si všichni navzájem pomáhají, a pokud je potřeba něco udělat, tak se dohodnou na tom, kdo to udělá, ale nemají předem rozdělené povinnosti. Z rozhovorů bylo také patrné, to, že tyto rodiny nakupují víckrát týdně menší nákupy potravin a spotřebního zboží. Nejnižší měsíční výdaje, které mi byly sděleny, byly 30 000 –35 000 Kč, zatím co nejvyšší byly okolo 50 000 Kč.

U příslušníků dělnické třídy bylo patrné to, že vykonávání domácích povinností je z větší části na domluvě, nikoli že by to bylo předem určeno. Pokud



má rodina domácí práce nějakým způsobem rozdělené, z pravidla to bývá tak, že se žena stará o domácnost a muž s dětmi pomáhají ve chvíli kdy, je to potřeba. Tyto rodiny dělají spíše velké nákupy a to méně často nežli rodiny z vyšší střední třídy. Měsíční výdaje těchto rodin se pohybují v rozmezí mezi 20 000-30 000 Kč.

## **Shrnutí**

### **Vyšší střední třída**

Príslušníci vyšší střední třídy v Rychnově nad Kněžnou, kteří byli součástí mého výzkumného vzorku, z pravidla bydlí ve svém domě. Výběr lokality pro své bydlení závisel čistě na tom, jak se jim daná lokalita líbila a jaké měla proporce. Respondent, který zatím bydlí v bytě, ale plánuje v nejbližší době stavět dům, vybíral lokalitu podle umístění a jejího okolí nežli podle ceny.

Vybavení domácností je ve všech případech moderní a nějak zásadně se neliší. Bylo patrné, že rodinné příjmy jsou vyšší a to jak podle nadstandardní elektroniky, bytelného nábytku, automobilů tak také vybavením zahrad.

V tomto vzorku byli jak zaměstnanci, tak podnikatelé, bylo zřejmé, že často pracují více jak osm hodin denně a často si nosí práci domů.

Pokud se zaměříme na dovolené a trávení volného času, je zřejmé že tyto rodiny jezdí každoročně na pravidelné dovolené do zahraničí, a také to že si nechávají celou dovolenou zařizovat od cestovní kanceláře. Zbytek volného času tráví především doma, na zahradě nebo také občas ve společnosti.

Sousedské vztahy jsou u příslušníků vyšší střední třídy spíše utlumené, většina respondentů se se svými sousedy pozdraví, maximálně prohodí několik vět, ale tím to končí. Tomu přispívá také fakt, že ačkoli jsou zahrady domů hned vedle sebe, z pravidla jsou odděleny velkým živým plotem.

Měsíční spotřeba těchto rodin se pohybuje v rozmezí mezi třiceti pěti tisíci až do výše přes padesát tisíc korun za měsíc.

## Dělnická třída

Příslušníci dělnické třídy v Rychnově nad Kněžnou, kteří byli součástí mého výzkumného vzorku, bydlí převážně v podnájmu. Lokalitu si nevybírali podle toho, jak se jim líbí okolí, ale spíše podle ceny nájmu popřípadě bytu, a také podle aktuální dostupnosti, protože v Rychnově nad Kněžnou je malý počet bytů k pronájmu a k prodeji.

Z velké části byly byty vybaveny starším nábytkem a základní elektronikou. Pokud byl byt vybaven nově, tak bylo patrné, že nábytek patří do levnější třídy. V těchto bytech se často na podlaze nacházelo linoleum nebo koberec, zatímco v domě příslušníků vyšší střední třídy byly podlahy ze dřeva. Elektronika byla převážně základní, tím mám na mysli pračku, lednici, pečící troubu, avšak často tyto rodiny měli drahou a velikou televizi. Tyto rodiny vlastnily z pravidla jeden automobil a to automobil v hodnotě okolo sto tisíc korun.

Všichni respondenti, které jsem zařadil do dělnické třídy, byli zaměstnanci místních podniků. Převážná většina z nich pracovala na tří směnný provoz. Až na drobné výjimky všichni respondenti pracují osm hodin denně. V bytech respondentů nebyly známky jejich povolání, až na firemní oblečení, které se u některých respondentů nacházelo při vstupu na věšáku.

Pokud se zaměříme na trávení volného času a dovolených, je zřejmé, že respondenti nejezdí na pravidelné dovolené do zahraničí, pokud jedou tak výjimečně, a to do levnějších lokalit a velmi často kupují last minute zájezdy z důvodu menší nákladovosti. Tyto rodiny jezdí na výlety spíše po České republice popřípadě na chaty.

Dále bych rád mluvil o navštěvování se s příbuznými a o sousedských vztazích. S příbuznými se navštěvují mnohem častěji nežli příslušníci vyšší střední třídy. A to minimálně jednou do měsíce, avšak někteří respondenti uvedli, že se s příbuznými vidí každý týden na nedělním obědě. Sousedské vztahy jsou zde také uvolněnější a otevřenější. Příslušníci dělnické třídy se více přátelí se svými sousedy a podnikají s nimi více aktivit a celkově se navzájem více znají.

Domácí práce nemají nějak rozděleny, ale v domácnosti více pracuje žena, které případně pomůže muž nebo děti. Nakupují spíše méně častěji, ale za to větší nákupy.

Měsíční výdaje rodin z dělnické třídy v Rychnově nad Kněžnou se pohybují v rozmezí mezi dvaceti tisíci až třiceti tisíci korun.

## **Závěr**

V mé bakalářské práci s názvem „Jak a kde žijí příslušníci vyšší střední a dělnické třídy v Rychnově nad Kněžnou“, jsem si dal za cíl zjistit, zda a případně jak se liší život a životní způsob těchto dvou tříd. Za pomoci realitní kanceláře, vlastního úsudku a průzkumu daných lokalit jsem si vytyčil dvě lokality. První lokalita byla panelákové sídliště, zatímco druhá lokalita byla čtvrť novostaveb. Z každé lokality bylo vybráno šest respondentů, kteří byli následně rozděleni do vyšší střední a dělnické třídy. Pro můj výzkum jsem si stanovil čtyři výzkumné otázky, na které jsem si následně odpověděl.

Mojí první výzkumnou otázkou bylo zjistit, zda lze v současnosti pozorovat sociální diferenciaci mezi různými částmi Rychnova nad Kněžnou. Na základě rozhovorů a pozorování jsem zjistil, že ve vybraných lokalitách sociální diferenciaci stále lze pozorovat. Až na výjimky v panelákovém sídlišti bydlí lidé z dělnické třídy a ve čtvrti s novostavbami a rodinnými domky na periferii města vyšší střední třída. I pár, který bydlí na panelákovém sídlišti, a byl zařazen do vyšší střední třídy, si však hodlá postavit rodinný dům mimo tuto lokalitu.

Druhou výzkumnou otázkou jsem zjišťoval to, zda se zásadním způsobem liší životní způsob a způsob bydlení vyšší střední a dělnické třídy. Na základě polostrukturovaných rozhovorů a pozorování jsem zjistil, že životní způsob a způsob bydlení u těchto dvou tříd je velmi odlišný a to v mnoha ohledech. Následující dvě výzkumné otázky rozeberou tuto otázku dopodrobna.

Nyní bych rád popsal to, v jakých oblastech sociálních aktivit lidí se projevují rozdíly mezi vyšší střední a dělnickou třídou. Nejprve bych rád porovnal pracovní aktivity obou tříd. Vyšší střední třída se skládala z výše postavených lidí v místních firmách nebo z podnikatelů. Z této třídy nikdo z respondentů nechodil

do práce na směnný provoz, avšak v některých případech a to zejména u podnikatelů dosahovala denní pracovní doba až dvanácti hodin. Respondenti z dělnické třídy pracovali z velké části v místních firmách jako dělníci, kteří z pravidla pracovali na třisměnný provoz. Jejich pracovní doba byla, až na malé výjimky, obvykle osm hodin.

Co se týče zálib a volnočasových aktivit u vyšší střední třídy, zpozoroval jsem, že se od dělnické třídy liší pouze minimálně. Pouze ve výjimečných případech byly záliby zcela odlišné. U respondentů vyšší střední třídy se objevily nákladnější záliby, jako je například hraní golfu, navštěvování fitness centra a lovení ryb v zahraničí.

Značné rozdíly jsem zaznamenal v cestování. Respondenti vyšší střední třídy jezdí zpravidla jednou ročně na dovolenou do zahraničí, někteří dokonce i dvakrát do roka. Dovolenu si kompletně nechávají zařizovat od cestovních kanceláří, zatímco dělnická třída jezdí na zahraniční dovolené spíše zřídka, a pokud ano, tak do levnějších destinací, nebo využívají zlevněné zájezdy last minute. Respondenti z dělnické třídy jezdí spíše na výlety po České republice a to například po památkách nebo do kempů. Oproti vyšší střední třídě mají také mnohem chudší společenský život. Kulturní akce navštěvují pouze zřídka a do restaurací chodí spíše výjimečně. U respondentů z vyšší střední třídy jsou návštěvy restaurací a kulturních akcí mnohem častější. Pokud se bavíme o navštěvování restauračních zařízení, u některých respondentů je to denním standardem.

Dále jsem se zabýval sousedskými vztahy a tím, jak se respondenti navštěvují s rodinou. Respondenti vyšší střední třídy se se svými sousedy spíše zdvořilostně pozdraví, maximálně prohodí několik vět přes plot, ale až na výjimky se více nestýkají. Zatímco respondenti dělnické třídy se se svými sousedy často dobře znají a podnikají spolu různé akce. Pokud se budeme bavit o vídání se s příbuznými u dělnické třídy, mohu říct, že se se svými příbuznými vídají mnohem častěji a to až jednou do týdne.

V poslední části výzkumu jsem se zaměřil na rozdělení povinností a měsíční výdaje domácnosti. U vyšší střední třídy vykonává domácí povinnosti zpravidla žena a muž s dětmi jí pomáhá, pokud je to potřeba. Muž zastává

například práce na zahradě. V dalších případech bylo řečeno, že rozdělení domácích prací je spíše na domluvě, nežli na nějakém řádu. Nákupy do rodiny se u vyšší střední třídy dělají spíše vícekrát týdně a menší. Rodinné výdaje bývají mezi třiceti až šedesáti tisíc měsíčně. Vykonávání domácích povinností u dělnické třídy nebylo nějak organizované, ale bylo spíše na momentální domluvě. Pokud jsou však povinnosti v domácnosti rozděleny, tak je z pravidla provádí žena a muž s dětmi pomáhají podle potřeby. Respondenti z dělnické třídy nakupují spíše méněkrát týdně, za to však velké nákupy. Jejich měsíční výdaje se pohybují mezi dvaceti až třiceti tisíci korunami.

Poslední výzkumnou otázkou, kterou jsem si položil, a kterou bych rád zodpověděl je to, zda navazuje diferenciaci sociálních aktivit vybraných tříd na přímo pozorovatelné rozdíly v jejich životní úrovni. Z mého pozorování je zřejmé, že rozdíl mezi životní úrovní obou tříd je patrný a to zejména v majetku a vybavení domácností. Obyvatelé vyšší střední třídy bydlí převážně v domech s velkou zahradou. Domy jsou moderně a draze vybaveny luxusním nábytkem a elektronikou. Tento rozdíl je také patrný při pohledu na automobily rodin. Automobily vyšší střední třídy jsou výrazně dražší, nežli automobily dělnické třídy. Dělnická třída žije převážně v panelových domech, a to velmi často v podnájmu. Vybavení jejich bytů je levnější a zpravidla i starší, nežli u rodin vyšší střední třídy. Dále je viditelný rozdíl také například u automobilů, kdy je patrné, že vlastní automobily několikrát levnější, nežli příslušníci vyšší střední třídy.

V Poslední části závěru, bych rád srovnal výsledky mého výzkumu s výzkumem Šárky Krausové, která ho dělala stejný, avšak v jiném městě. Moje šetření probíhalo v Rychnově nad Kněžnou, které má přes deset tisíc obyvatel, zatímco ho Šárka Krausová dělala v Hradci Králové, který je mnohokrát větší. Proto si myslím, že porovnání našich výsledků bude zajímavé.

První znatelný rozdíl mezi těmito dvěma lokalitami je v bydlení. V Hradci Králové bydlí většina příslušníků vyšší střední třídy i dělnické třídy v panelákových domech, zatímco v Rychnově nad Kněžnou v panelákových domech bydlí spíše dělnická třída a vyšší střední třída se sdružuje na okrajích města v rodinných domech. Nepatrný rozdíl jsme také zaznamenali v zaměstnání

u dělnické třídy, a to v tom, že obyvatelé Rychnova nad Kněžnou z velké části chodí do práce na třisměnný provoz, zatímco obyvatelé Hradce Králové ne. To je ovšem hlavně díky tomu, že v okolí Rychnova nad Kněžnou je Škoda auto a přidružené firmy, v kterých je třisměnný provoz standardem. Další rozdíl, který jsme v našich výzkumem zaznamenali, byl v navštěvování restaurací.

V Rychnově nad Kněžnou navštěvuje restaurace spíše vyšší střední třída a to pravidelně, zatímco dělnická třída spíše výjimečně. V Hradci Králové tomu je jinak, tam se navštěvování restaurací odvíjí spíše od věku respondenta, nežli od toho, do jaké třídy spadá. Poslední rozdíl v našich výzkumech byl v tom, jak se znají příslušníci dělnické třídy se sousedy. Zatímco v Hradci Králové se s nimi téměř neznali, v Rychnově nad Kněžnou se se sousedy převážně znali, a v některých případech i velmi dobře.

## Seznam literatury

- HORSKÁ, Pavla. (*Klasická urbanizace v českých zemích (1830-1930)*). In: Horská, P., Maur, E., Musil, J. (2002) *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*. Paseka, Praha – Litomyšl.
- HULÁKOVÁ, M. 1979. *Realita, pojetí a výzkum dělnické třídy*. Sociologický Časopis/Czech Sociological Review [online] 15 (1): 29-40. [cit. 07. 07. 2016]. Dostupné z: [http://www.jstor.org/stable/41129344?seq=2#page\\_scan\\_tab\\_contents](http://www.jstor.org/stable/41129344?seq=2#page_scan_tab_contents)
- KUBÁTOVÁ, Helena. 2010. *Sociologie životního způsobu*. Praha 7: Grada Publishing as.
- MUSIL, Jiří. 1967. *Sociologie soudobého města*. Svoboda.
- MUSIL, Jiří. 1971. *Sociologie bydlení*. Svoboda.
- MUSIL, Jiří. 2002. *Co je urbanizace*. In: Horská, P., Maur, E., Musil, J. (2002) *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*. Paseka, Praha – Litomyšl.
- MUSIL, J. 2005. *Jak se formovala sociologie bydlení / How the Sociology of Housing Emerged*. Sociologický Časopis/Czech Sociological Review [online] 41 (2): 207-225. [cit. 07. 07. 2016]. Dostupné z: [http://www.jstor.org/stable/41132136?seq=1#page\\_scan\\_tab\\_contents](http://www.jstor.org/stable/41132136?seq=1#page_scan_tab_contents)
- PÁCL, Pavel. 1988. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- SIMMEL, Georg. 2006. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. 2. vyd. Překlad Otakar Vochoč. Praha: Sociologické nakladatelství.
- STEIGER, Štěpán. 2011. *Kam zmizela dělnická třída?* [online]. [cit. 14. 07. 2016]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/blogy/tpan-steiger/3326-tpan-steiger-kam-zmizela-dlnicka-tida>
- ŠANDEROVÁ, Jadwiga. 1999. *Opět o třídách a vrstvách v současné kapitalistické společnosti (Čtyři obecné hypotézy) / Classes and Strata in Contemporary Capitalism Again (Four general hypotheses)*. Sociologický Časopis/Czech Sociological Review [online] 35 (1): 17-31. [cit. 07. 07. 2016].

Dostupné z:

[http://www.jstor.org/stable/41131443?seq=1#page\\_scan\\_tab\\_contents](http://www.jstor.org/stable/41131443?seq=1#page_scan_tab_contents)

TEIGE, Karel. 1932. *Nejmenší byt*. Praha: Nakladatel Václav Petr.

VESELÁ, Jana. 1999. *Základy sociologie volného času*. Pardubice: Univerzita Pardubice.



# Přílohy

## Příloha 1: scénář rozhovoru

1. Lokalita a místní společenství
  - Jak dlouho bydlíte v této čtvrti?
  - Bydleli tady již vaši rodiče, nebo jste si tuhle čtvrt zvolil sám popřípadě proč?
  - Bydlíte ve vlastním nebo v podnájmu?
  - Jak se tady bydlí, jaké jsou klady a zápory bydlení v této čtvrti?
  - Jaké jsou klady a zápory místa bydlení z hlediska dětí, nebo naopak starších členů domácnosti.
  - Přestavoval jste dům, ve kterém bydlíte, nebo nějak upravoval?
  - Radil vám u se zařizováním designer?
  - Chtěli byste do budoucna bydlet jinde?
  - Jak dobře znáte lidi, kteří bydlí v okolí, sousedy?
  - Bydlí tady vaši přátelé, nebo přátelé partnera/ky?
  - Dalo by se povědět, že lidé, kteří tady bydlí, vytvářejí určité společenství? V čem se to projevuje?
2. Práce, zaměstnání a doprava do zaměstnání
  - Jaké je vaše zaměstnání a zaměstnání vaší partnerky/a?
  - Jak daleko máte do zaměstnání, jak dojíždíte, kolik hodin normálně trávíte v zaměstnání, pracuje i doma?
  - Jakou část dne, kolik hodin denně vám zabere zaměstnání včetně dojíždění a ostatních povinností.
3. Koníčky a aktivity ve volném čase
  - Má nějakého koníčka, zabývá se rád něčím ve volném čase? Popřípadě čím?
  - Kde trávíte volný čas?
  - Jak často jezdíte na dovolené?
  - Jezdíte spíše u nás nebo do zahraničí?
  - Zařizujete si dovolenou sami, nebo spoléháte na cestovní kancelář?

- Jezdíte také na výlety?
  - Žijete společenským životem, chodí do společnosti?
  - Kde je místo vašeho společenského života, setkáváte se známými?
  - Máte svou oblíbenou literaturu nebo například hudbu? Popřípadě jakou?
  - Jaký je váš vztah k sportu?
  - Které sporty sledujete, věnujete se aktivně nějakému sportu? Kolik času tomu věnuje?
  - Máte v oblíbě nějakou specifickou kuchyni
  - Máte oblíbenou restauraci?
  - Jak často jíte mimo domov?
4. Rodina a rodinný život
- Máte děti?
  - Jak máte rozděleny povinnosti v péči o domácnost?
  - Kdo u vás dělá pravidelné nákupy
  - Nákupy děláte jednou za čas, nebo se nakupuje pravidelně několikrát týdně?
  - Vaří se u vás doma? Kdo?
  - Setkáváte se s příbuznými? Jak často?
  - Jak velké jsou asi měsíční výdaje na bydlení a domácnost vaší rodiny??

## **Příloha 2: osobní pozorování**

1. Lokalita a místní společenství
  - Charakteristika čtvrti, kdy vznikla a jak se vyvíjela
  - Vzhled domu, bytu respondenta?
  - Značka, počet a hodnota automobilů respondentovi rodiny
  - Vzhled bytu a jeho vybavení, přinejmenším vzhled a vybavení místnosti, ve které se vede rozhovor.
  - Vstup do bytu, dekorace v bytě apod.
2. Práce, zaměstnání
  - Jsou-li v bytě známky povolání, zaměstnání, např. jmenovka u vstupu, pracovna, dílna, pracovní oblečení, viditelný počítač apod.
3. Koníčky a aktivity ve volném čase

- Viditelné známky koníčků, které respondent zmínil.
- Domácí mazlíčci
- Vybavenost vytu/domu
- Oblečení respondenta a jiných členů domácnosti v průběhu rozhovoru.
- V jakém čase probíhal rozhovor.
- O jakou část dne se jedná z hlediska každodenních aktivit respondenta, např. „těsně po návratu z práce“, „po věčnění psa“, „před pravidelnou procházkou, běháním“ apod.

#### 4. Rodina a rodinný život

- Přítomnost jiných členů domácnosti v průběhu rozhovoru
- Zda byl ještě někdo u rozhovoru, a popřípadě jestli do něho zasahoval.
- V jaké místnosti, části domu či bytu byl prováděn rozhovor?

### **Příloha 3: ukázka rozhovoru a pozorování**

#### **Rozhovor3 .**

T: Řeknete mi, jak je to dlouho, co bydlíte v tomto místě?

R: *No, dostavěli jsme v roce 2007, takže tu bydlíme přibližně devět let no.*

T: Podle čeho jste vybíral tuto lokalitu k bydlení? Bydlí v této části města někdo z rodiny nebo přátel?

R: *No v téhle části města se v tu dobu byli novostavby a bylo tady několik volných parcel ke koupi, tak jsme se sem na to jeli podívat a to místo se nám se ženou moc líbilo, tak jsme udělali všechno proto, abychom si tu mohli postavit.*

T: Dobře, takže v této lokalitě nikdo z vašich známých nebydlel?

R: *Ne, to ne, nikoho jsme tu neznali.*

T: Jak se vám v této části města líbí? Kdybyste měl říct klady a naopak neduhy této lokality, jaké by to byly, a to třeba i z hlediska vychovávání dětí?

R: *No nám se tu líbí moc, my jsme tu spokojeni a nic nám tady nechybí. Jedinej problém, který bych tu viděl, je asi to, že tu občas docela dost fouká, ale to se dá*

*přežít. A Snad možná, že je daleko autobusová zastávka na MHD, ale my stejně jezdíme autama, takže to je stejně fuk.*

T: Chtěli byste do budoucna nějakým způsobem upravovat váš domek nebo zahradu?

R: *Ne to určitě ne, máme tu všechno poměrně nové a jsme spokojeni s tím, jak to je.*

T: Když jste řešili stavbu, pomáhal vám s plánem architekt?

R: *Ano to ano, spolupracovali jsme s architektem a bylo to v celku zdlouhavé, než jsme se na všem domluvili.*

T: Dobře, koukám, že máte velice moderně zařízen interiéru, řekl byste mi, zda jste si to vevnitř zařizovali sami podle sebe z vlastní iniciativy, nebo jste spolupracovali s profesionálem a to nějakým designerem?

R: *No tak to děkujeme za chválu. Vnitřek jsme si zařizovali sami.*

T: Kde jste brali inspiraci k zařizování domu?

R: *Určitě dost z internetu nebo od známých, kteří už měli postaveno, ale dost věci jsme si také vymysleli sami, ona je žena poměrně kreativní a hodně jí to bavilo.*

T: Dále bych rád navázal na otázku sousedských vztahů. Řekněte mi, jak dobře se znáte se svými sousedy?

R: *No abych pravdu řekl, na to, jak jsme tu dlouho, tak se se sousedy moc neznáme, až na pár výjimek. Třeba tady vedle s Při..lovejma, s těma se už známe dobře a občas i něco podnikneme, ale jinak ani ne.*

T: Takže jestli to chápu dobře, tak sousedské vztahy nejsou ideální?

R: *Tak bych to neřekl, my spolu nemáme žádný problém, ale spíš se moc nebavíme.*

T: Tak jsem to myslel, jen jsem to špatně řekl.

T: Myslíte si, že lidé, kteří tady bydlí, vytvářejí nějaké společenství, nebo to má většina rodin jako to máte vy?

R: *No mě přijde, že se tu lidi mezi sebou moc nekonfrontují, že se tak nějak pozdraví ze zdvořilosti, ale to je tak všechno, ale třeba je to jenom můj dojem, nevím.*

T: Dále bych rád pokračoval v několika otázkách, které se týkají vaší práce a práce vaší manželky.

R: *Dobře, dobře.*

T: Jaké je vaše povolání? A jaké manželky?

R: *Já podnikám, vlastním tady v Rychnově autoškolu, no a manželka ta učí na základní škole.*

T: Jak daleko to vy a manželka máte do zaměstnání?

R: *No já asi 2 km a manželka vlastně taky nějak tak.*

T: A jakým způsobem se dostáváte do zaměstnání?

R: *Já jezdím autem.*

T: A manželka?

R: *Manželku po sedmé vozím do práce a domů se většinou dostane pěšky, nebo když nám to vyjde, tak ji vezmu domů.*

T: Jakou dobu ze dne trávíte vy a manželka v zaměstnání?

R: *No já jsem v práci často 10-12 hodin, no a manželka bych řekl, tak 6-8 hodin za den, podle toho jak jí vyjde rozvrh.*

T: Dobře a řekněte mi, jestli si berete práci domů?

R: *No já si občas nějaké papírování domů vezmu.*

T: A manželka?

R: *No ta taky, když opravuje písemky nebo tak něco.*

T: V jaké části dne s manželkou pracujete?

R: *No já tak nějak celodenně, to je různé, a manželka od rána do odpoledne.*

T: Vy jste říkal, že pracujete 10-12 hodin denně a manželka 6-8 hodin, když byste k tomu měl připočítat ještě čas, kdy pracujete doma, o kolik by se prodloužil?

R: *No to je jak kdy, někdy o nic, ale někdy klidně o dvě, tři hodinky.*

T: Dále bych se chtěl zeptat, jak často se vidíte s příbuznými?

R: *S těma ani moc ne, není na to moc času, řekl bych, tak jednou za tři měsíce, možná.*

T: Dobře, teď mi prosím řekněte, jestli máte s manželkou nějaké koníčky a záliby?

R: *No já jsem od mala vášnivý rybář, takže rozhodně rybaření.*

T: To je zajímavé, rybaříte v Čechách nebo někdy jedete na nějakou výpravu i do zahraničí?

R: *Přes rok převážně v Čechách, ale už jsme s kámošema byli v Norsku a ve Španělsku na sumcích.*

T: To je úžasné, to musel být parádní zážitek.

R: *To byl, bylo to naprosto úžasný.*

T: O tom bych si rád po rozhovoru klidně ještě popovídal.

R: *Určitě budu rád, klidně vám ukážu i fotky, pokud budete chtít.*

T: To rozhodně budu, teď se ale vrátíme k rozhovoru.

R: *Dobře.*

T: Máte ještě nějaké koníčky?

R: *No asi ani ne, rád se kouknu na nějaký sport v telce, ale nic jiného asi ne.*

T: Dobře, a jaké koníčky má manželka?

R: *Manželka má ráda četbu a rozhodně ráda cestuje.*

T: Jaké knížky manželka čte?

R: *Má ráda detektivky, ale občas bych řekl, že i červenou knihovnu, znáte to.*

T: Jojo, kolik knih tak máte doma?

R: *No to těžko říct, v obýváku máme knihovnu, ale kolik tam může být knih, to nevím, možná pár stovek.*

T: Kde trávíte volný čas?

R: *No vesměs doma, já pak na rybách, nebo s manželkou vyjedeme na dovolenou.*

T: Jezdíte na pravidelné dovolené?

R: *No snažíme se alespoň jednou do roka, abychom se někam podívali.*

T: To je zajímavé, a jezdíte spíše u nás nebo do zahraničí?

R: *No, pokud jde o dovču, tak většinou vyrazíme k moři.*

T: Plánujete si dovolenou sami, nebo ji zařizujete přes cestovku?

R: *No my si kupujeme dovču u cestovky, přijde nám to pohodlnější a v podstatě se nemusíme o nic starat, je to mnohem větší pohoda.*

T: Jak je na tom váš společenský život? Chodíte do společnosti? Navštěvujete společenské akce?

R: *No zase tak často nechodíme, chodíme vždycky na Poláčkovo léto tojo, na nějaký to divadlo, ale jinak vlastně ani ne.*

T: Trávíte nějaký čas s vašimi kamarádama a známejma?

R: *Jo to jo, ale ne nějak často, ale jednou do roka jedeme s kamošema na nějakéj prodlouženéj víkend na chatu na hory.*

T: To je zajímavé, ta chata je vaše?

R: *Nene, to je kamaráda.*

T: Jaký je váš a manželky vztah ke sportu? Sledujete sportovní dění, nebo hrajete sami nějaký sport?

R: *No já má sport rád, ale jen v telce, hlavně fotbal a hokej to mám rád no, občas mrknu i na tenis.*

T: A manželka?

R: *Manželku sport nezajímá, ta na to není no.*

T: Dobře, a vy sám provozujete nějaký sport?

R: *Já ne, když jsem byl mladší, hrál jsem fočus, ale teď už ne, teď jsem jen divák.*

T: Dobře, dobře.

T: Máte s ženou oblíbenou nějakou kuchyni?

R: *No, já za sebe mám rád českou kuchyni, no a manželka ta taky.*

T: Vaříte si spíše doma nebo navštěvujete restaurace?

R: *No my si vaříme, ale občas zajdeme i do hospody na jídlo.*

T: Jak často jdete do restaurace?

R: *No, řek bych párkrát do týdne no.*

T: Dobře, teď bych rád přešel k poslednímu tématu a to je rodina.

R: *Tak dobře, pojďme na to.*

T: Máte nějaké děti?

R: *Ano, máme dceru.*

T: Kolik jí je let?

R: *Je jí 13 let.*

T: Jak se dostává do školy?

R: *Vozím jí ráno autem spolu s manželkou.*

T: Tak to jo.

T: Jak jsou u vás doma rozděleny domácí práce?

R: *No, manželka se stará o kuchyni a pak o žehlení a tak, a já spíš na takový ty chlapský práce na zahradě a tak.*

T: Doplnujete se navzájem?

R: *Jo to určitě, rád jí pomůžu, no a Lucka „dcera“ ta jí taky pomáhá, to jo.*

T: Dobře, dobře.

T: Řekněte mi, jak to máte s nákupy? Jak často nakupujete a kdo je dělá?



R: *No jak často, určitě několikrát týdně, ale moc v tom přehled nemám.*

T: Jak to mám chápat?


















R: *No o nákupy se u nás stará převážně žena.*

T: Aha, dobře.

**Pozorování:**

- Tato čtvrť je čtvrť novostaveb, která je poměrně mladá a to 10-15 let.  
V této čtvrti je přibližně 20 poměrně nových domů. Leží na okraji města Rychnova nad Kněžnou.
- Dům respondenta je stavba přibližně 8 let stará. Je to veliký rodinný domek s velkou zahradou. Dům je moderně vybaven.
- Tato rodina má jeden automobil a VW. (nový)
- Dům je moderně vybaven: Podlahové topení, myčka na nádobí, sušička, kávovar, sušička na prádlo, domácí kino.
- Zahrada je dobře oddělaná od sousedů.
- V bytě je vidět že si respondenti nosí práci domů.
- Respondenti se oblékají velice slušně a to i doma.
- V domě se během rozhovoru objevili mladší děti a to dcera Lucka. (13let)
- Nikdo nám nezasahoval do rozhovoru.
- Rozhovor jsme prováděli u jídelního stolu.

## Příloha 4: kódovník

▼	 <b>Soustava kódů</b>	<b>169</b>
▼	 <b>Bydlení</b>	51
	 vybavení domácnosti	16
	 Majetek	9
	 Sousedí	10
▼	 <b>Zaměstnání</b>	0
	 zaměstnání	12
	 Pracovní doba	8
▼	 <b>Volný čas</b>	0
	 Kultura a společenský život	6
	 Dovolená a výlety	9
	 Koníčky	16
▼	 <b>Rodina</b>	0
	 Měsíční výdaje	6
	 Rozdělení povinností	10
	 Navštěvování příbuzných	8
	 Počet členů v rodině	8

*Zdroj: Autor*